

Български Книжици.

ЧЯСТЪ III

1859 ЛЕКЕВРІА

КНИЖКА ПРЪВА

За началото, распространение-то и утвър-
ждение-то на Християнскѣ-тъ вѣра
между българе-те.

ОТЪ

Теодора Столцова Буржюва.

(Продължение Виж. Кн. 22 стр. 723).

Сближение-то на Българскѣ-тъ црѣквѣ съ западнѣ-тъ ѿ дало
само урокѣ, за да може тя да ся прѣдварди отъ тѣхъ ново-
введеніѣ, кои-то іе ще тогава веки ся появили въ тѣзи дѣрнѣ-
тъ, вопреки древне-то прѣданіе и ученіе на вселенскѣ-тъ црѣ-
квѣ. Българе-тъ познали различіе-то между православіе-то и
неправомисліе-то. За това тѣ тѣй го скѣпо цѣнѣтъ, като съ-
кровище, искушено отъ трѣтѣніе-то на отци-тъ имѣ.

Година 2. чястъ 3 книж. 23.

III.

Подиръ изгнание-то на Римско-то духовенство отъ отечеството си, Българе-тъ приели православенъ Архіепископъ (217) и скоро билъ въдворенъ църковний-тъ редъ. За да се просвети народъ-тъ съ християнскъ-тъ религіѣжъ откритъ пакъ пръвешній-тъ пѣтъ, който билъ съвѣтъмъ загладенъ отъ вмѣсване-то на папи-тъ, кои-то произвели толкова смятеніа въ юнж-тъ българскъ църквѣжъ. Заедно съ православний-тъ архіепископъ ся явили и православни епископи, за да управѣтъ новопросвѣщеніа-тъ и да привождѣтъ къмъ истинний-тъ свѣтъ онѣзи, кои-то іеше оставали въ тъмнинѣ-тъ на язическото заблужденіе. Но, що іе особенно лажно, тѣмъ имъ били проводени на помощъ, въ това голѣмо дѣло отшелници, кои-то прѣди туй ся подвизавали въ пещери-тъ и гори-тъ. Въ съвокупни-тъ трудове на тѣзи и онѣзи, казва Константинъ порфиророденъ, всички-тъ българскый народъ станѣлъ послушенъ на Христа (218). За съжалѣніе, намъ не ни останѣли памятници, за да разумѣемъ тѣхнѣж-тъ дѣятелность по частно. Но може да ся представи съ каквѣ ревность и усердіе сѣ изпълнявали возложенни-тъ на тѣхъ обязанности тѣзи благочестиви и-ноци, кои-то като оставили мѣръ за да служѣтъ едному Богу, прѣзирали всички-тъ земни блага, а тѣй и колко били потрѣбнитѣ въ това врѣмя, за да направи нова-та въра длѣжни-тъ успѣхи въ народъ-тъ. Користолубіе-то и наемническо-то служеніе на западни-тъ духовни сѣ могли да ся изгладѣтъ съ всички-тъ си лошави послѣдствія, само отъ пѣлно-то безкористіе и горещѣж-тъ

(217) Бароній и Пажі го наричѣтъ Теофилактъ.

(218) Theoph. continuat. (de Basil. Macedone) p. Ed. Bon.

любовь на тѣзи, нови наставници и истинни пастири на Христовото стадо. Нѣма съмнѣніе, чи тѣ сж принесли обилень плодъ въ вертогратъ Господень; защото, като сж ся намирали подъ покровителство-то и особенно-то попеченіе на такъвъ благочестивъ царь, като Михаила Бориса, тѣ и не сж могли да срѣщатъ нѣкое прѣпятствіе въ усердіе-то си. Борисъ самъ неусипно се грижилъ прѣзъ всичкій-тъ си животъ за дѣла-та на црѣквж-тъ; дигалъ съ усердіе нови храмове и подновявалъ съ голѣмо великолѣпіе оутѣзи, кои-то били разрушени въ началото отъ негови-тъ прѣдци (219), и най послѣ съвършенно ся посветилъ на дѣла благочестиви, като сж отреклъ отъ прѣстола и приелъ иночество. За тѣмъ не може да ся мисли, чи врѣмя-то, коє-то ся заключава между 871 и 885 г. сирѣчь отъ какъ било испѣдено западно-то духовенство и ся приело пакъ православно-восточно-то догдѣ дошли ученици-тъ Кириллови и Методіеви, не проминѣло безъ всякакви важни послѣдствіа за религіозно-то образование на Българе-тъ съ Богооткровенно-то учене. Ній ще прѣдполагами да не било нѣкое прѣпятствіе къмъ туй отъ стрѣж-тъ на Азикъ-тъ, на кой-то сж длѣженствували да учятъ и да настаняватъ народъ-тъ рѣчени-тъ отшелници и други-тъ духовни лица, за дѣятелность-тъ на кои-то К. порфиророденъ ни съхранялъ извѣстіе въ чрѣти тврѣдѣ общи. Като ся земе въ вниманіе врѣмя-то откога-то сж наченжли да ся просвѣщаватъ съ христѣанскж-тъ вѣрж Български-тъ Славене, кои-то сж живѣли въ Византійскж-тъ имперіж, тѣхно-то разселеніе по всичкж-тъ ѣ комай Европѣйскж часть, тѣхно-то множество не може да ся не мисли, чи тѣзи проповѣдници трѣбува да сж били отъ Славене-тъ, ако не всич-

(219) Theophilacti oper. T. III. p. 502 [Martyrium XV Martyr. иш].

ки-тъ, то баремъ по много-то отъ тѣхъ. Твърдѣ ie вѣројатно, чи бългaрски-тъ Славене, подобно на отъверни-тъ си стплеменянци, сж наченжли да ся селжтъ по монастири-тъ и пустини-тъ скоро подиръ приёманіе-то на Христіанство-то, за да прикарвжтъ далечъ отъ мірскж-тъ суётж тихъ и безмолвенъ животъ. Памятни-ци-тъ, кои-то сж ся увардили, показвжтъ, чи тѣ въ десет. вѣкъ почитали иночество-то комахай като єдинствено срѣдство за спасеніе-то (220).

Повече навѣстия имамы ние за връвежъ-тъ на просвѣщеніе-то на Бългaре-тъ отъ 885 г., кога-то дошли при тѣхъ ученици-тъ Кириллови и Методіеви, кои-то сж трудѣли до тогава въ Моравіѣ. Нещастна-та сждба на тѣзи странж, кога-то желажла Славенски проповѣдници, но нѣмалж силж и благоразуміе да удали латински-тъ била пратина на єдиж запаленж препирнж между тѣзи и онѣзи. Завадно-то духовенство наченжло неприязненски-тъ ся дѣйствія противъ Кирила и Методія тозчасъ, като ся тѣ појавили въ Моравіѣ, тѣй като имъ завиждало за любовь-тъ и почитеніе-то, съ кои-то ся тѣ ползували у народътъ, като му проповѣждали євангелски-тъ истини на матерійн-тъ му ѣзикъ. Макаръ Св. братія и да намирали оправданіе прѣдъ палж-тъ съ путешествіе-то си въ Римъ, коє-то тѣ прѣдприемали, за да отговоржтъ срѣщу клевети-тъ на врагове-тъ си, и макаръ и да привлечѣли, както ся види, благосклонность-тъ му къмъ работж-тъ си; обаче тѣ не могли да успокојтъ злобж-тъ на завистници-тъ си, кои-то чакали само случай да вѣстържествувжтъ надъ тѣхъ и надъ послѣдователи-тъ имъ. Подиръ смръть-тъ на Мето-

(220) Това ся види отъ думи-тъ на єдинъ бългaрскій священникъ, Козмж (Христ. Чит. 1848. 7. 1. стр. 255).

дѣла тѣмъ пмъ ся прѣдставило благопріятно за това врѣмя : тѣ ся сволнували и успѣли съ происки-тѣ си да загъпчатъ изникнжли-тѣ успѣхи на Славенско-то образование, като распѣдили отъ прѣдѣли-тѣ на Моравско-то господарство достойни-тѣ пріѣмници на славенски-тѣ прѣвоучители. Изгнани-тѣ отъ Моравѣж ученици на Кирила и Методіа дошли въ Българіѣж. Това били Климентъ, Наумъ, Ангеларъ, Савва и Гораздъ, изъ кои-то само на прѣвій-тѣ и на дирій-тѣ је извѣстно происхожденіе-то (221). Климентъ билъ родомъ Българинъ, а Гораздъ Моравецъ. Въ Българіѣж тѣ могли вече спокойно да ся прѣдадѣтъ на тѣхни-тѣ мирни благодѣтели за народъ-тѣ занятіа, подъ цокровителство-то на български-тѣ царѣ. Благочестивій Михаилъ-Борисъ знаѣлъ да почита и да цѣни такива хора и за това щомъ нѣкои изъ тѣхъ, а именно : Климентъ, Наумъ и Ангеларъ дошли въ Бѣлградъ, правитель-тѣ на градъ-тѣ, Борита или Боритаканъ незабавно ги прѣ-

(221) Свѣдѣнія за ученици-тѣ на Кирила и Методіа и за трудове-тѣ имъ въ Българіѣж ся заимствуважтъ отъ жизнеописаніе-то на Св. Климента, кой-то си нарича еше и Архіепископъ Българскій. За съжалѣніе ній не сполучихми да имамъ подлинникъ-тѣ на това твореніе на рѣцъ, кога-то писяхми съчиненіе-то си. Намѣсто нѣго ній ся ползувахми съ жизнеописаніе-то на святителя, кое-то ся намира въ *Житіяхъ Святыхъ Русской церкви* (Муравьева) сравнивающи го съ извѣстнѣ-тѣ статіѣ Шифарикова : *Разцвѣтъ Славянск. писменности въ Болгаріи* (чт. въ Имп. Общ. 1848 № 7) и съ тѣзи откъси, кои-то ся намиражтъ въ писма-та на Гилфердинга за исторіѣ-тѣ на сръби-тѣ и Българи-тѣ. Прѣглѣдовахми послѣ и прѣводъ-тѣ на О. Арх. Партъ като готвихми съчиненіе-то си за напечатаніе въ Бълг. Книжница-

пратилъ до Господаря си: а други-тъ донѣ по другій пътѣ въ Българскъ-тъ столицъ. Зарадваиий-тъ царь зель всички-тъ погрѣбни мѣрки, за да ги успокои подиръ тиѣ нещастіѣ, въ кои-то тѣ члѣн хвърлени отъ стрѣль-тъ на противници-тъ си, а тѣй и да ги обезмѣтви отъ всѣкъ стрѣль да ся тѣ не отвличжтъ отъ духовни-тъ си занятіѣ съ житейски заботи. Додѣ ся тѣ намирали въ столицъ-тъ, той самъ ги често посѣщавалъ, зашто-то обичѣлъ да слуша усладителни-тъ имъ бесѣди и сказаніѣ за житіѣ-та на свети-тъ. Голѣмци-тъ му скѣпо тичѣли при тѣхъ, за да ся възползувжтъ съ наставленіе-то имъ. Но като ся недоволствували съ туй тѣ измолили отъ царя си позволеніе да ги приѣмжтъ въ кѣщи-тъ си, за да имъ засвидѣтелствувжтъ радость-тъ си по ѣсно и да ся възползувжтъ по добрѣ съ духовнѣ-тъ имъ мѣдрость. Тѣй Ехацъ зель въ кѣщѣ-тъ си Климента и Наума, а Изіаславъ—Ангелара Съ такъвъ радость и честь приѣти били въ Българіѣ побориници-тъ на православіе-то и на Славянско-то образованіе. Но за да имъ прѣдстави поприше, съобразно съ ревность-тъ имъ за просвѣщеніе-то и наставленіе-то на събратіѣ-та си, царь Михаилъ отдѣлилъ найносѣ югозападнѣ-тъ часть на царство-го си, наречена отъ Българіѣ-тъ Кутшичичинка (222), коѣ-то вѣроіатно най много имала нуждѣ отъ такъва духовни дѣятелн, и, като ѣ турилъ правитель Доветѣ (вѣроіатно мѣжа просвѣщеннаго и опитнаго) поселилъ въ неѣхъ Климента съ Наума и имъ поручилъ да учжтъ и да настанявжтъ народъ-тъ кой-то въ неѣхъ живѣѣлъ. За да ги не-

(222) Тя ся намирала, казва Шафарикъ, въ Албаніѣхъ и Македоніѣхъ и ся простирала отъ Вардаръ и Скопійѣхъ, до Валона, акрокерависки-тъ гори, Кастоура и Водина (Разцв. Слав. писмъ. въ Болгаріѣ).

различахъ никакви нужди, царь-тъ имъ далъ всички-тъ удобства. Той оставилъ въ рѣцѣ-тъ на Климентѣ дворци-тъ си, кои-то ся намирали въ тѣзи область, а тѣй и нѣколко села въ околности-тъ на Охридъ, за да му служатъ тѣ мѣсто за почиваніе. Осипаній отъ такива милости на попечителнѣй-тъ Господарь, Климентъ удвоилъ ревность-тъ си. Той ту ся трудилъ да обръща къмъ Христа язычници-тъ, ту обяснявалъ въ доступни бесѣди значеніе-то и разумъ-тъ на Христіанскій-тъ животъ за тѣзи кои-то ся вече считали Христови послѣдователи; ту училъ безкнижнѣй-тъ на четеніе и писаніе, безъ да пропуска при това да имъ раскрива и тайни-тъ на Св. Писаніе (223). За малко врѣмя той считалъ веки до 3500 свои ученици, кои-то ся намирали въ различни краища на реченъ-тъ область.

Отъ тѣхъ ся избирали чтеци, и подіакони, діакони и пресвитери, тѣй като негови-тъ ученици ся отличавали отъ всички-тъ други съ добръ животъ и съ удовлетворително образование. * Никога нѣй, казва іединъ отъ ученици-тъ му, кой-то му описалъ животъ-тъ, но кой-то, за съжаленіе, не ни открилъ имя-то си, никога нѣе не сме го виждали празенъ; напротивъ той или ще учи дѣцата и при това различно, на іединъ спречъ ще показва начертаніе-то на букви-тъ, а на други ще обяснява разумъ-тъ на това що је написано, други ще руководи и ще упражнява въ писаніе,

(223) И до сега ся съхранила память за това между жители-тъ на гр. Охридъ, кои-то показвахъ разваленъ-тъ обителъ на Св. Великоученикъ Пантелеимона, като мѣсто, гдѣ-то Св. Климентъ училъ въспитанници-тъ си на Славенско писмо (Изъ-оск. о слав. апостолахъ, произведенныя въ странахъ Европейской Турціи. Ис. М. Н. Пр. 1847 Гене. огд. II стр. 6).

или пакъ ще ся прѣдаде на молитвъ и не само деньъ, а и нощъ, ще ся занимава съ четеніе или ще пише книги, а на єдни пѣти той врѣмѣне двѣ работи—ще ся занимава съ писаніе и ще учи на нѣкоѣ наукъ дѣца-та, зашто-то той знаѣше, чи праздность-та поучава на всѣкоѣ зло • (224). Такава дѣятельность не могла да бѣде слѣдствие само на силно-то чувство на єдинъ патріотъ и Христіанинъ, кой-то не желалъ да поможе на съотечественници-тъ си отъ кѣмъ образованіе-то имъ по духъ-тъ и разумъ-тъ на христіанство-то. Съ такавъ ревность си не трудилъ Климентъ въвъ повѣреннѣ-тъ му область до седемъ години. Въ осмѣ-тъ години на учителство то му въ Кутмичевциж (въ 907 год.) ся скончалъ Борисъ—Михаилъ, а поживый, както забѣлѣзва єдинъ писатель, комахай съврѣмененъ неговъ во благой вѣре и добромъ исповѣданіи Господа нашего Исуса Христа • 225). Но не помалко ся трудилъ Климентъ при царь Симеона, кой-то съсъ сжшто-то усердіе, ако не съ по голѣмо, ся заботилъ за религиозно-то и нравственно-то образованіе на народа си, съ кое-то и отецъ-тъ му (226).

(224) Жизнеопис. Св. Климентово.

(225) Това не приписка въ послѣсловіе-то на Славенскій-тъ списъкъ на Св. Атанасіеви-тъ слова (прѣведени отъ Костандина, епископа Българскаго), кой-то ся намира въ Московскѣ-тъ патріаршескѣ библиотекѣ (гл. Ист. Словарь Преосв. Егенія бывшихъ въ Россіи писателяхъ духовнаго чина 1828 стран. 338, 339).

(226) Михаилъ Борисъ, като ся удалилъ въ манастирь, турилъ на царскій-тъ прѣстолъ по старій-тъ си синъ, Владимира. Но този намѣсто да ся занимава съ дѣла-та на царство-то, гра-

Симеонъ, като не билъ самси человекъ просвѣщенъ, зналъ да цѣни това качество и у другитѣ. Като ималъ почтеніе къмъ умъ-тъ и просвѣщеніето на Климента, той что го питалъ какви срѣдства трѣбува да употребява той за образование на подданытъ си и най послѣ го направилъ епископъ на Велицъ за полѣзнитѣ и голѣми-тъ му трудове. Въ това ново достоинство Климентъ юще повече усугубилъ дѣятелность-тъ си. » Като видѣлъ, чи народъ-тъ на тази область съвършено не знае слово-то Божіе, той наредилъ благочиніе и украсилъ цркви-тъ, безъ да дава сѣнь на очи-тъ си, защото той си намиралъ пищъ въ понеченіе-то на народъ-тъ; винаги поучавалъ, винаги нареждалъ, изгонвалъ невѣжество-то и былъ за всички-тъ всичко спорѣдъ нуждж-тъ на всѣкого, научавалъ клиръ-тъ на църковно благоустройство и на всичко, що ся отнася у псалмопѣніе то и молитвѣ, тѣй щото клирицы-тъ на паства-та му никому не отстапили отъ къмъ знаніе-то на църковнѣ-тъ службѣ, а освѣнь туй най мно-го отъ всички-тъ ся украси: вли сѣ добродѣтель » (227) Като истеченъ пастырь и учитель, той ималъ вынѣжы въ мысль-тъ си да не бѣде христіанскѣ-та вѣра, коя-то приелъ народъ-тъ една само проста смѣна на язическа-та, смѣна, коя-то да състои само въ

билъ подданны-тъ си, предавалъ ся на піянство и обіаженіе и ся силнѣ даже да вртѣне прѣвѣж-тъ силѣ на язическѣ-тъ вѣрѣ. Като ся научилъ за това, равноапостолныя-тъ царь заналилъ ся отъ ревность къмъ дѣло-то Божіе: събралъ незабавно опѣзи кои-то сѣ еднакво съ него боели отъ Бога изязѣтъ противъ недостойныя-тъ си сынъ, побѣдилъ го и, като го осадѣнилъ по тогашный-тъ обычай, заключилъ го въ тѣмницѣ, а управление-то на царство-то вручилъ на младѣй-тъ сынъ Симеона, кой-то по образование-то и прѣкрасно-то си направленіе подавалъ най добры-тъ надѣжды (Ann. Metens ар Arsem. Т. 11 ра. 178).

(227) Жизнєсписаніе-то на св. Климента.

вынкашия-тъ редъ, но като ся всели въ сѣрдце-то му, да принася плодъ по рода си. А да ся достигне тази цѣль съ непосредственно наставленіе изъ уста-та на единъ человекъ било невъзможно. Трѣбало да ся унищожи прѣчкж-тъ на пѣтя. Затова Климентъ захващалъ да съставя поучителни слова за всички-тъ праздницы, слова прости ясни за най простія-тъ Българинъ; защото много и отъ священници-тъ, като знаяли само да четжтъ, не разбирали само съчиненіи, а на български ги тѣхъ нѣмало. Съ този начинъ той подаль на съотечественници-тъ си духовна пища, кога тѣ най много имали нуждъ отъ неѣ. « Отъ тѣхъ (поучителны слова на Климента), казва жизнеописаніе-то му, ще ся научишъ тайны-ты на вѣрж-тъ; въ тѣхъ освѣтъ туй ще намѣришъ похвали на пресветъ Богородицъ при многократны-тъ ѣ празнуваніи црковны, ще намѣришъ повѣствованія за чудеса-та ѣ и похвали на Івана Кръстителя, ще ся научишъ за обрѣтеніе-то на главж-тъ му, за житіе-то и дѣяніе-то на праотци-тъ и апостоли-тъ и за подвизи-тъ на мученици-тъ. Искашъ ли да узнаешъ правила-та на святи-тъ отци? Ще ги намѣришъ написани по български отъ премудрыя Климентъ. Съ една рѣчь всички-тъ црковни книги, въ кои-то ся прославлява Богъ и святи-тъ негови и ся смиравать души-тъ всичко това на насъ българе прѣдКлимеаде тѣ « (228) Негови-тъ поученія сж могли да четжтъ и да предавать на на-

(228) Гл. *письма объ исторіи Сербовъ и Болгаръ*—Прѣди малко писмени-тъ трудове на Климента были неизвѣстни Калайдовичъ и Строевъ ги знали, но ги отдавали на Папж Климента и съ туй ввели к кто казва Шафарикъ и сами себе и други-тъ въ погрѣшность. Да ся откриятъ тѣ много съдѣйствували жизнеописаніе-то климентово и трудове-тъ на Унболскій, кой-то не издалъ бібліографіж-тъ на Силивестра Melitceva. Ето нѣкои отъ извѣстни-тъ сега съчиненія климентови 1, *Заповѣданіе о праздницѣхъ Климента, епископа словенска едда хотяше во святыхъ дѣно апостолъ, ли мученикъ, ли святителя*

родѣ-тъ тѣя свещеници, кои-то сами не были въ сѣстояніе по образованіе-то си да сѣставятъ такива.

Тѣхъ е могълъ да чете всѣкій, защото тѣ были доступны до уиѣ-тъ на всѣкого. На, колко іе извѣстно за Климентовѣ-тъ дѣятельность по поприще-то на христіанското просвѣщеніе и образованіе на българи-тъ. Колко много е той направилъ въ врѣмя-то на учителство-то и святителство-то си, види се отъ негови-ти хурты, кои-то той рекълъ на царь Симеона, когато го молилъ да го уволни отъ длѣжпость-тъ му, като почувствовалъ на себе си слабость на сили-тъ отъ старость-тъ си „ Не допусти, казвалъ той, црѣкѣж-тъ кога-то процвѣнѣ и ся възвыси при мое-то управленіе, при мене пакъ да наине да вѣне; но уварди ѣ благолѣпіе-то подѣ управленію-то на други, по сили и по способности отъ мене. Боѣйся да не додѣтъ дѣла-та въ лошево сѣстояніе отъ слабость-тъ ми“ (229)

поученіе на людѣмъ. Начало-то: „ Да сте вѣдуще братіе яко днесъ есть празникъ » поученіе на память апостол или мученика. Начало-то » Братіе присно жаждая » 3 *поученіе епископа Климента на свѣти възкресенія.* Начало-то » Должны есмы братія » тѣзи три сѣчиненія ся намирътъ въ единъ пергамененъ сборникъ отъ XIII вѣкъ въ Сергіево-лаварскѣ-тъ библиотикѣ). 4 *поученіе се, Климента на яреображеніе Господа нашего Ийсуса Христа* (па перг. списъкъ отъ XIII в. 5: *Похвала на представленіе пресвятой владычицы богородицѣ створеномѣ климентомъ епископомъ* (чше. въ имп. общ. ист. и дре. росс: 1848) и 7. Българе-ти малко знаѣтъ за тѣзи творенія още по малко могѣтъ тѣ да ся ползуютъ съ тѣхъ макаръ въ Охридѣ и да има прѣданя за ръкописы тѣ на св. климента [Азыкъ о слав. апостолахъ въ Жо. М. Н. Пр: 1847 Генв.).

[229] Жизнеописаніе клементово — Мощи-ѣ на св. климента савар

Нѣма съмнѣніе, чи и други-тъ ученици Кирилло-Методіеви, кои-то дѣшли отъ Моравіѣ въ Българіѣ сѣ ся трудили съ истото-то усердіе за ползѣ-тъ на юж-тъ българскѣ црѣквѣ, макаръ да не ѣе открито за това до сега комахай никакво извѣстіе. За св. Наума ѣе извѣстно само, чи той, като поживѣлъ малко врѣмя врѣмя въ кѣщѣ-тъ на сѣновника Ехана отишълъ заедно съ Климента въ западнѣ Българіѣ, или Кутличевина, гдѣ-то той ся упражнявалъ въ духовни занятія до край живота си. Мѣсто-то, гдѣ-то живѣлъ той, като былъ въ тѣзи областъ, ся вика по грѣцѣ и ся намира на южнѣ-тъ оконечностъ на Охридско-то ѣезеріе; по срѣдѣ-тъ между Охридъ и Дѣволъ 230). Шафарикъ полага на основаніе отъ думи-тъ на Епископа Константина кой-

дѣжтъ въ главнѣ-тъ отъ седѣмь-тъ црѣкви охридскѣ, коя-то ѣе посвѣтена на имя-то му и на пресвѣтъ Богородицѣ. Нѣма само честиѣ-тъ му главѣ, кой-то тайло зѣли илѣци-тъ на обитѣль Антеніа (близо до берѣѣ, караферѣѣ). Тамъ ся намирътъ іоше по древни-тъ образи на Климента и Наума, кои-то представляватъ св. Климента въ Архіерейски крестати одежди, а св. Наума въ Монашескѣ дрѣхѣ; надгробнѣй-тъ каменъ на прѣвѣй-тъ ѣе отъ былъ мермеръ и стои отвѣстно въ прѣтворъ-тъ съ надписъ: » въ лѣто 916 на 24 Іулій ся прѣстави св. Климентъ Охридскій. Память-тъ му ѣе записана въ грѣцки-тъ синаксари различно: на 28 Іулій, на 22 и 25 Ноемврѣй (гл. жизнеописаніе-то Климентово у Моравцевѣ; Изисканіѣ о слав. а. л. о. с. т. а. хъ произв. въ стр. европ. Турціи Ж. М. и. п. 1847 № 1). на св. Климента ѣе съставѣна особѣнна служба и ѣе напечатана въ Москополь (въ Албаніѣ), гл. разцвѣтъ слав. письменности въ Болгаріи отъ Шафарика.

230) На туй мѣсто ся намира сега една древня обитѣль, посвѣтена на имя-то му въ кой-то и почиватъ негѣшнѣ-тъ му

то увѣрява, чи ся рѣшилъ да проведе толкованіе на чтеніа отъ Евангеліе-то, по гелѣмъ-тъ и настоятелнѣ-тъ молбѣ на Наумъ чи и този достоинъ ученикъ на Кирила и Методіа съдействиува-валъ съ трудовѣ-тъ си за обогашеніе на славянскѣ-тъ писмен-ность, ако тѣй усердно подбуждалъ други-тъ къмъ това 231). Туй положеніе іе твърдѣ въроатно. То можеше да ся допусти и ако ꙗмахме ꙗѣ таквези извѣстие и да ся оградявахмы само съ едно туй, чи св. Наумъ іе билъ между прѣви-тъ сътрудници на славенски-тъ ꙗрвоучители.

Тѣй сѣщо іе малко извѣстно и за трудовѣ-тъ на св. Ангелара и Саввѣ. Прѣвій-тъ отъ тѣхъ впрочемъ не дълго живѣлъ подиръ прѣминуваніе-то си оаѣ Моравіѣ въ Бѣлгаріѣ. За вторій-тъ ся хортува само, чи той отишълъ отъ Моравіѣ при Бѣлгарскій-тъ царь по други ꙗтъ, отаѣлно отъ Климента, Наума и Ангелара 232).

Остава да ся упомяне и за св. Горазда, кого-то св. Методі

мощи Въ неѣ ся намирѣтъ ꙗще изображеніа-та на всички-тъ седемъ славенски апостоли. Память-та на св. Наума ся прослав-лява на 27 Іуліѣ и на 23 Декемвріѣ съ велико торжество по о-собениѣ службѣ, коіа-то іе непечана въ Москополь на 1741 г. и въ Віенѣ (1824) г. на грѣцкій ѣзыкѣ. На гробъ-тъ му до-хаждѣтъ да трѣсѣтъ исцѣленіе не само христіане, но и Ма-гометане (жизнеопис. Климента у Моравѣва Разцв. слав. пис-менности).

231) Разцв. слав. писменности въ Болгаріѣ (чт. въ и.и. общ. ист. и др. росс. 1848 № 7).

232). Въ Москополско-то издание ꙗѣма частнѣ службѣ за св. Ангелара и за св. Саввѣ, както ꙗма за св. Климента и за св. Наума. (Разцв. слав. писменности въ Болг.).

тодѣй назначилъ свой прѣемникъ на Моравскъ-тъ катедръ. Като природенъ Моравецъ и пръвъ ученикъ на Методіа, той прѣиущественно ся борилъ за права-та на отечество-то си, кои-те му несправедливо отнемало Нѣмско-то духовенство, подъ водителство-то на Епископа Викинга яростнаго врага на славенско-то просвѣщеніе. Подиръ мучениа-та и всички-гѣ бѣдства, въ кои-то го хвърляли торжествующи-тѣ врагове на славенство-то и православіе-то, той ся удалилъ въ Българіѣ, гдѣ-то и билъ приетъ тѣй сжщо радостно както и други-тѣ му сътрудници. За трудове-тѣ му въ нашѣх-тъ земѣхъ несомнѣнно свидѣтельствуваѣтъ посвященіи-тѣ на негово-то имя храмъ и манастиръ въ Албаніѣ, близо до бератъ, гдѣ-то и святи-тѣ му мощи почиваѣтъ и особено прѣданіе-то, коѣ-то ся не овардило за него между жители-тѣ на Охридъ (233). Чи занятіа-та му не сж ся ограничили съ едно само устно наставленіе къмъ народъ-тъ и проповѣданіе слова Божіа на ѣзичници-тѣ, но ся досегади и до книжницих-тъ, за това ся достаточно ручава негово-то съвършенно знаніе на ѣзыци-тѣ гръцкій-тъ и латинскій-тъ, за коѣ-то свидѣтельствува жизнеописаніе-то на св. Климента, а тѣй и това мѣсто, коѣ-то той запемалъ между ученици-тѣ и сътрудници-тѣ на Методіа.

(Слѣдова)

233) Изиск. о слав. апостолахъ. — Разцв. письменности. Въ Гръцкій-тъ каталогъ на Български-тѣ архіепископи (гл. у Дюканжа въ *Familiae Ryzantinae*) св. Гораздъ је причисленъ къмъ Български-тѣ архіепископи и је вмѣстенъ между Климента и Мстодіа. Туй пакъ на увѣрява за неговъ-тъ дѣтельность въ Бъ Българскъ-тъ цркъвъ. ало и да не не зимемъ той дѣйствиетелно архіепископскій-тъ прѣстолъ въ Българіѣ.

ИЗОБРЕТЕНІЕ

На малкы-ты, за въ пазвѣ, часове.

(Продълженіе отъ Кн. 21 вижъ стр. 703).

— О, Господине! началъ Петръ; следете и рѣшите възможно ли ми бѣше да постѣпѣхъ другояче. Ето какъ стача това: Като ся преселихъ въ ветевѣ си клѣщѣ, азъ бѣхъ спокоенъ; съ ищафъ ся заловихъ за работѣ си и по цѣли нощѣ не спяхъ, защо и благодарихъ Бога; но незнаѣ кой дьяволъ побудилъ зетя ми да мя варди. И какво азъ правѣхъ! Азъ не можихъ да ся отърпѣхъ, а и нѣмаше какво да правѣхъ, зехъ та побихъ момче му тѣй полска, щото слѣдъ минутѣ отмина му, по зато пѣкъ много шумъ стана въ цѣлѣ улицѣ.

Сѣдникъ, като чулъ това признание, помахалъ главѣ си и казалъ: Е. Петре, трѣба да ся назиши! За този постѣпѣкъ ты трѣба да се запрѣши въ тъмницѣ, ако не заплатишь штрафъ (джереме.)

— Азъ самъ бѣдепъ человекъ Г-не Сѣдникче! Казалъ Петръ: отъ дѣ да земамъ пары? правете съ меня какво щете, само ми дайте свѣтливѣ стаѣ, дѣ нѣкой да мя небеспокои, и дѣ азъ да можъ да ся занимавамъ съ мои играчки, както си щѣ; и опъ показалъ на свой възелъ.

— Добрѣ, казалъ Сѣдникъ; нѣкъ бѣде по твоѣ вольѣ. Цѣлѣ недѣлѣ ты ще сѣдиши въ тъмницѣ сампчекъ, и, освѣтъ стражла

иной други не ще дохожда при тебе. Съ радость и надѣждѣ оти-
шелъ Майсторъ Петръ тамъ, дѣ други утѣвѣтъ съ страхъ и ужасъ.

Сѣдника удѣржялъ слово си, и уединеніе Петра не было отъ
никого нарушено. Между това, онъ ся распорядилъ да произведе о-
кончателенъ сѣдъ надъ Петра въ той самый день, кога ся испълни
заточеніе Петрово. Въ него день повелено было на сичко семейство
старого Майстора да доди въ Сѣдницѣ за вторично испытваніе.

Въ назначенный день, сичкы членове Нюрембергскаго главнаго
Сѣда събрали ся въ Сѣдницѣ за да рѣшижтъ: трѣба ли да при-
знажтъ Майстора Петра за лудъ и да го проводжтъ въ желтый домъ
(кажж въ коь живѣжтъ луди) да ся лѣкува, или не? Начна ли съ
въпроси подобни на предишныя, и пакъ сѣщія отвѣти были слуша-
ни отъ цѣло събраніе. Жена Майсторъ Петрова най много потвърж-
давала, что нейный мѣжъ е стѣврненъ лудъ, и что онъ ще разори
сичко семейство, ако го оставжтъ да живеи въ дома си.

Сѣвѣтъ като слушялъ тія показанія, рѣшилъ ся да признай Ма-
стора Петра за лудъ и да го запрѣ въ жьлтый домъ; но въ то
сѣщое врѣмя дщери Петрова внезапно ся явила на срѣдѣ събра-
ніе, и начала да дума:

—О, Добри и почтени Господиовци! смилете ся надъ бѣднаго
ми Татка и го пощадете! Азъ, упровергавамъ и, никакъ не могъ до-
пусти да выи считате Татка ми за лудъ! Причина на това е сует-
вѣрје, кое обладало моего мѣжа: нарочно мой братъ го научилъ на
това.....

—Не правда, ты лѣжишъ! цѣркали братъ ѣ; нѣка самъ твой
мѣжъ раскажи сичко щото е видѣлъ.

Сѣдникъ повелелъ Вилибалду да хуртува.

Вилибалдъ станалъ, и, срамежливо и не твърдо, началъ да у-
сѣрѣва, че негови щуры съ прави, и че неговъ тестъ (бабалжкъ)
твърдѣ приличя на лудъ; освенъ това прибавилъ онъ, макаръ ѣ да
не видялъ, но чулъ и ся увѣрилъ, чи въ Петровѣ стажъ има
дяволъ.

—Какво? дяволъ? можеш ли да бяди? хуртувай, хуртувай, кивалъ съдникъ.

Петрова дъщеря погледнала мажия си твърдъ грозно; онъ ся позакъсаль, но отъ сътиъ, като събралъ диханіе си, продължилъ: макаръ и да ся сърдн жена ми, но правда не трѣба да ся крий. Ето какъ бѣше: единъ пакъ влязохъ азъ въ тестевъ си стаи; глѣдамъ на столъ стои цѣлъ купъ гвозды: также: малки кушлица, клечници, сивиджирчета и нѣкакво си дървено гаванче. Въ това гаванче нѣщо ся блѣстееше и цѣкаше. Слушамъ — цѣка думамъ; хъ, думамъ сега ще престани, но — не! се цѣка, та цѣка! азъ ся уплашихъ по кожа ми сякашъ, чи начнахъ да бѣгатъ мравы, и коса ми ся исправи. Въ това гаванче има дяволъ, помислихъ си азъ, (чи знаеш ли азъ, дяволъ на сѣ какво става,) зехъ го, та — колкото имахъ силъ — пуфъ! у дуvara, и безъ да ся углѣдамъ — хади вънъ. После това жена ми начина да ми ся кара.....

—Това за тебе е малко! ты си забравилъ бога! казала съ плачъ жена му, като видѣла, чи и мажъ ѝ свидѣтельствува противъ татка ѝ. Ты подвергавашъ татка ми въ безчестіе: помисли малко, какво ще кажатъ за насъ, кога ний и татка си не уважаваме? Господа! продължила тя съ гласъ, въ кого ся выражявало моленіе, не погубвайте татка ми! смилете ся надъ него, ако обычате Бога.

—Успокой ся, казалъ ѝ съдникъ; никого не осаждашь додѣ не испытатъ добръ. Като казалъ това, онъ подрынкалъ съ званче. Въ тѣ минутъ врата ся отворили, и предъ събрание ся явилъ Маторъ Петръ. Онъ былъ тихъ, лице му изсжхнало, но взоръ му былъ свѣтливъ и смѣлъ. Дъщеря му, кѣто го видѣла, поизвикала радостно; жена и сынове му навели очи си надолу.

—Маторъ Петръ геле! казалъ му съдникъ, чу ли ты сичко что ся говори за тебъ?

—Чухъ, медленно и тихо произнеслъ Геле, — и двѣ сълзы ся приточили, по сбрѣкосанн му страны. Но, продължилъ онъ, азъ съмъ готовъ да забравѣмъ сичко, и искренно имъ прощавамъ. Мене мие кры-

во за дето тѣ тѣй поставивать; меня ми е жално само то, чи иеть десяти-годишная домашна жпзнь, съпружеская вѣрность, страх-Божій и любовь кѣмъ женѣ ми и дѣтца ми, не можили да послужать въ ръководство за мои благонамѣренни предпріятія и завражность моего равѣдка.....

... Сега азъ съмъ длженъ да обеснѣ то, що бѣше до сега непонятно:

Вамъ е извѣстно, что азъ освенъ съ запаята си, занимавахъ си и съ механика. Отъ сѣтиѣ, кога ся отправихъ да иѣтениествовамъ по Германіѣ и Италиѣ, азъ еще по много ся привязахъ кѣмъ тѣмъ наукѣ. Въ Флоренціѣ азъ ся спріятелихъ съ единого искуснаго мастера —алатаря (коюджія), кой ся именоваше Секада. Азъ ся съдружихъ съ него, не на минутѣ но на вѣки; и нынѣ го считамъ за най добръ и вѣренъ пріятель. Като ся върнахъ въ отечество си, уженихъ ся. Тогава ся отворихъ за мене семейственны грѣжи, и азъ на врѣмя отказахъ ся отъ механика. Прѣдъ полвинѣ годинѣ, като ся иди какъ не надѣвахъ, доди при мене Секада. Онъ обяви че дошелъ е съ важнѣ работѣ, ето какъ: единому Италиѣнцу дошло му на умъ да направи едиѣ много малкѣ машинкѣ, по коѣ да може да ся познава врѣмя, тѣй сѣщо както ся познава и по голѣмыя часове; по тая машинка да може да ся носи въ назѣ. Този Италиѣнецъ, дѣйствительно приготвилъ нѣколко таквизи машинки, по скоро умрялъ. Негови машинки ся распилели. Секада донеси едиѣ нѣзъ тѣхъ, и мя съвѣтѣ да приготви нѣколко таквизи машинки,

Като ся надѣвахъ да доставя семейству си счастье, а человечеству да принеся ползѣ, азъ ся съгласихъ на Секадово предложение, и заключихъ съ него условіе—да приготви до едиѣ годинѣ нѣколко машинки. Макаръ и да не съмъ искусенъ механикъ, но съ помощъ Божіѣ, надѣвахъ ся да успѣѣ въ предпріятіе си. Между това Секада си одѣлжи да иди въ Англіѣ, Голандіѣ и Франціѣ за да събира спомоществователи за машинки. Онъ ся обеща слѣдъ едиѣ годинѣ да ся върни тука. Това врѣменно растояніе видя ми ся

достаточно; но отъ послѣ разбрахъ че твърдѣ съмъ ся понадѣялъ на мое искусство: първи ми опыти бѣхъ напразно. Азъ начахъ да ся сумнѣвамъ въ успѣха съ това заедно настѣпи и мѣчително беспокойство. Въ таквось състояніе, неудивительно, дѣто ся показъ кѣто людъ въ очи на мое семейство. Нихни жалбы и упреки еще по много ми досаждахъ, и едвамъ не ми зехъ ума.

Петръ Геле кѣто изрекль тѣя думы, позапрялъ ся малко за да си отдѣхне. Кѣту ся възползувалъ отъ тажъ минутъ, дѣщеря му спуснала ся та го прѣгърнала. Старець, тронутый отъ дѣщерининъ нежноть, заплакалъ и не знаелъ какъ да вырази кѣмъ нежъ своимъ отеческѣ любовь. Жена му пакъ, отъ раскаяніе плачела; на сынове му срамно имъ было а зеть му Виланбалдъ узбъртвалъ ся на-самъ на татакъ и ся почесвалъ по врата.

Поотдѣхни си малко, добрый Петре Геле, казалъ му Сѣдникъ —Между членове Сѣвѣта началъ ся разговоръ. Едни съжелявали за несчастіе Старого мастера; други пакъ ся чудили на търпеніе му. Между това Петръ Геле събралъ ся съ духъ и станалъ за да кончи свой разказъ.

Нынѣ, казалъ онъ, азъ съмъ длѣженъ да обясня, защо тѣжъ много скривахъ занятіе си отъ мои домашни. Ето каквѣ имахъ на това причинѣ. Въ любезный нашъ градъ Нюренбергъ има мастори много по искусни отъ мене въ механикѣ. Ако тѣ ся научихъ за какво азъ мыслихъ, то тосѣ чистъ щяхъ да ся заловятъ за работѣ тогасъ прощавайте мои трудове и надѣжды! За това азъ ся старахъ да държѣхъ условіе си съ Секкада въ твърдѣ глобокѣ тайнѣ: несмѣихъ никому да кажѣхъ ни слово; даже скрихъ това и отъ почтенного Сѣдника,—за то нынѣ просѣхъ прощеніе. Азъ быхъ свършилъ работѣ си отколѣ, ако да не бѣше ми възприпятсвовалъ зеть ми. Лукавый го принудилъ да счупи моѣхъ машинкѣ, коя уже бѣше готова. Онъ въобразилъ да е то дяволъ! Впрочемъ въ тъмницѣ азъ сичко поправихъ, и даже намѣрихъ по лесно срѣдство за да правѣхъ машинки. Сегга нашъ градъ трѣба да ся гордѣи за дето произвелъ.

мастера Петра Геле. Дору ся вѣрши Свѣкада пѣла още много вѣмѣ
и машинка е уже готова, и по добра отъ негова. Негова—показва
само двай-десѣтъ часа, а мол—четырнадцать.

При тѣхъ думы старѣи мастеръ извадилъ отъ пазѣхъ си ПЕРВОЕ
НЮРЕНБЕРГСКОЕ ЯЙЦЕ: тѣхъ начали тогава да назовавахъ малкия
за въ пазѣхъ часове, съобразно съ нѣхѣхъ формѣхъ, коя приличила на яйце.
При явленіе на тѣхъ чудеснѣхъ машинкѣхъ, сичко събраніе пришло въ изу-
мленіе. Машинка означавала пладѣя съ жужжаніе, а вѣременное вѣрве-
ше съ цѣканіе. Члени свѣта скочили отъ мѣста си и окружили Масто-
ра Петра кой всякому показвалъ и обяснявалъ свои работѣхъ.

Кѣту удовлетворилъ любопытство свѣта онъ казалъ грымко: ми-
лостиви Господа! не трѣба да си удивлявате на таквось маловажно
произведеіе: то иска още много вѣмѣ дору ся усѣвршенствова; но
уже начало ся направи да бѣди благословенъ Всевѣлп-
ный! едѣиъ онъ помогна моему труду, зацо моя надѣжда бѣше на
Него въ продѣленіе на мож работѣхъ. Сѣга сѣкой ще знай кога изѣрѣ-
ва и засѣда слѣнце; кога изтичатъ: луна, звѣзды и планеты: Трудо-
любивый работникъ ще употреблава вѣмѣхъ съ по голѣмѣхъ, за него пол-
зѣхъ; болный ще знай колко вѣмѣ има додѣ оздравѣ, а умирающѣхъ—
додѣ умрѣ.

Еднодушное вѣсклицаніе прижеало слова мастера Геле: нди си
ты, що си честь и слава на нашъ градъ! живей дълго за благоден-
ствіе на отечество си! Да здравствова знаменитый градъ Нюрембергъ!
Да здравствова мастеръ Петръ Геле! Да здравствова живое яйце!

Сѣ торжестно ся върналъ Петръ Геле въ свой домъ!

ЗА БЪЛГАРСКА-ТА КНИГА.

или

За Азбука-та и равнописаніе-то на Ново-българскія-тъ Езыкъ.

Отъ Т. Н. Шишкова.

Продълженіе отъ Кни. 22 Виж. стр. 730

Знайно е, че за да стане слогъ, непременно трѣбва гласна буква: тя като че събира сичкиѣ други букви, и имъ служи за свързка, средоточіе. Сжщото намираме и въ думитѣ: и тѣ иматъ свое срѣдоточіе, кое-то стои въ удареніето. Тѣй единъ отъ словети, на многосложна дума изговоря ся нѣкакъ по високо отъ другы-тъ; какво въ думжтѣ православиѣ, слогътъ имъ сла. Пакъви слогъ ся нарича. в ы с о к ъ, а сичкиѣ други н и с к и.

Высокиѣ слоге вѣ старобългарскіѣтъ языкъ са отличатъ съ нѣкоя рѣсница надъ гласныѣтъ букви, тѣй наречены у д а р е н і я или г л а с о у д а р е н і я; а въ новобългарскіѣтъ, тѣ са бѣлжтъ съ ударенія (1) само въ такъвизы думы, на които значеніето отъ него зависи: като въ думитѣ х о р а и х о р а, с а м о и с а м о, п о ч е т ѣ и п о ч е т ѣ, г л а в е н ѣ и г л а в е н ѣ и про.

Разгледваньето на думитѣ спорѣтъ тѣхното вътрѣшно значеніе и свойство, е по многовидно и слѣдователно, по мжчно. Но да го незаминаваме съвсемъ тука на реда-тъ.

За изразяване на мислитѣ си, ний употребяваме думи или от-
дѣлно (като: б р а т ъ, в о д а, р ы б ы, д о б р ъ, м и л о с т и в ъ, ж и-
в ѣ я т ъ), или събираме помежду си б р а т ъ м и е д о б р ъ.
Р ы б ы т ъ ж и в ѣ я т ъ в ъ в о д а. Таквози събрание отъ няколко
думи, казва ся рѣчь (вмѣсто с л о в о, споредъ гръцкото логосъ.
Но ако рѣчта е само за една мисль, тогасъ ся зве предложеніе;
напр. ако да речемъ: с л ѣ н ц е т о е с в ѣ т л и в о или с л ѣ н-
ц е т о с в ѣ т н ѣ. Тѣзи рѣчь е предложеніе, защото има само една
мисль за с л ѣ н ц е т о.

Въ всяко едно предложеніе треба да различаваме: 1) предметъ-
тъ, за който мислимъ или хортуваме—и ся нарича п о д л е ж а щ е
2) качеството, що му предаваме, то ся нарича казуемо. Тѣй (напр. въ
предложеніето: ц а р ъ м и л о с т и в ъ, царь е подлежаще защото
е подлежаще на нашето мисленіе, милостивъ казуемо, защото е ка-
чество, отдадено на царь. И друго: н а ш ѣ я т ъ ц а р ъ е м н о-
г о м и л о с т и в ъ и д о б р ъ, тукъ подлежащето пакъ царь
но съ опредѣленіе нашѣтъ, както и казуемото (сложно) м и л о-
с т и в ъ и д о б р ъ съ опредѣленіето м н о г о. А за е сега ще
видимы.

Освѣтъ понятіето за предмета-тъ и за негово-то качество, въ сѣзо
едно сѣжденіе сръща ся понятіе и за свърската (связъ) на този пре-
дметъ съ качество му, които ся изразява съ думитѣ: е, б ы л а, б ѣ-
ш е, щ е б ѣ д е, и пр. каквото въ горни-то п съ тѣзи предложе-
нія: з е м я т а е п л а н е т а. Н о и б ы л ъ п р а в е д е н ъ
М о й с е й б ѣ ш е П р о р о к ъ. И. И. щ е б ѣ д е д о б р ъ п и-
с а т е л ъ. Това изразеніе на свърската между подлежащето и ка-
зуемото, наричася глаголь и то е, което дава животъ на дѣйстви-
е на нашитѣ думи като ги прѣвраща въ понятна рѣчь, въ предложеніе
И тѣй, като разгледамы думитѣ по тѣхното значеніе (въ пре-
дложеніи), лесно щемъ забележи, че тѣ не ся приличятъ една на дру-
га: нѣкой отъ тѣхъ даватъ понятіе за предмети, други показватъ ка-
чество, а други дѣйствиіе и състояніе. Сичкитѣ онези думи, що пока-
заватъ понятіе за какъвъ-годѣ предметъ, за неговиты свойства и
дѣйствиіа, наричатъ ся д у м ы з н а ч и т е л н ы.

А оиѣзи, що не показватъ за предметы, за тѣхныты свойства и дѣйствія, а служатъ само за свѣрска между знаменателныты думы, тѣ са зватъ *служебны*. Първыты въ граматикѣтѣ ся наричатъ *части на рѣчьта*, а послѣдныты частицы.

Частитѣ на рѣчьта въ Българскіяты езыхъ ся 5—7: *име съществително, име прилагателно, [съ числително], членъ, мѣстойменіе, и глаголъ, (съ причастіе)*, а частицыты само четьрѣ: *нарѣчіе, предлогъ, съюзъ и мѣждумѣтіе*.

Сѣка отъ частитѣ и частицыты на рѣчьта има свое особено свойство, значеніе и употребленіе по значеніето и правописаніето; но тѣ сичкитѣ подробно ся разгледватъ въ граматикѣтѣ, а найвече въ Етимологическа-та и ортографическата ѣ части. Отъ първата за нашяты въпросъ тукъ най трѣбать надежитѣ и членаты, а отъ втората правописаніето на буквитѣ. Да разгледаме сега и тѣхъ помалко.

III за Надежитѣ.

Падежъ ся нарича промѣната на името въ крайшыаты слогъ, съ която са показватъ разныты отношенія на предметыты единъ къмъ другій.

Старобългарскіяты езыхъ прѣималъ е и прѣима седѣмъ падежи, названіята на които ся.

1) *Именителный*, съ който ся нарича (именува) подлежащето или предметъ на предложеніето по пытанія: *кой? что* или *какво! — кто? что?*

2) *Звателный*, съ който са зоватъ лица или нѣща олицетворены въ рѣчьта,

3) *Родителный*, който показва принадлежност по питанія: *на кого?* или *чий?* и *на какво?*—*кого, чесо?*

4) *Дателный*, цѣльта на дѣйствието по питанія: *кому?* и *на какво?*—*кому? чему?*

5) *Винителный*, предметъ на дѣйствието по питанія: *кого? какво?*—*кого? что?*

6) *Творителный*, оръдіе органъ на дѣйствието по питаніе: *съ и отъ кого? съ и отъ какво?*—*кимъ? чимъ?*

7) *Предложный* или *Сказательный*, който показва мѣсто на дѣйствието по питанія: *за—въ—на—по—при кого и какво?*—*а къ на по при комъ и уемъ?* (13)

Но въ новобългарскитѣ езикъ, ако сж прѣзрѣмы добръ, не щемъ видѣ помного отъ два падежа общи и два частни. На първѣтъ са относятъ *Именителный* и *Звателный*, а на вторитѣ—*Дателный* и *Винителный*.

Отъ тѣхъ именителныятъ ся употребява по питаніята свои и на съ тѣ други падежи (старобългарски): по ради туй кога е самъ по своитѣ питанія *кой ще или какво?* показва ся независимъ отъ други думы,—и тогасъ трѣба да ся нарича *самый именителенъ*; каквото въ тѣзи примѣры: *Александръ великъ. Витѣръ духа. Града-тъ изгорѣ.* *Ръката мрънѣсѣда. Дѣсѣдъ иди. Градушка вами.* А кога е по питаніята на другитѣ падежи да го нарѣчемы предложенъ или допълнителенъ; зашото тогасъ, съ предлогъ былъ или безъ предлогъ, той служи за допълненіе въ предложеніето, и зависи отъ думитѣ, що допълнява; нап. „Къщата на тейка ми изгорѣ. Азъ сямъ вѣренъ на царя-тъ вмѣ. царю. Той ми стори голѣмо добро. Гръцитѣ владыцы

(13) Който иска примѣры за падежитѣ на старобългарски, нека пригѣда нѣкоя Славенска граматика, и който иска да знай сравненіето имъ съ новобългарскитѣ, нека прочете „Писма Г-на Г. Кръстювичи за падежитѣ Българскы. брой 21).

не сж имать добръ съ нашиятъ смиренъ народъ. Народъ-тъ е вник-
наль: брече отъ тѣхъ! »

Звателныягъ падежъ става отъ самыягъ именителный, като из-
мѣни окончателныѣ буквы или слогае на имена-та мжж. и жен. родъ,
споредъ особыя правила, които можть ся изложи въ граматиката безъ
да има *склоненіе*; а пазятъ ся току въ единственно число, защото въ
множественното и за 3-тъ рода, той е равенъ съ самыягъ именит.

А да видимъ службата и на падежыгъ *дателенъ* *Винителенъ*
който новобългарскіягъ езикъ има часть за нѣкои и други имена и
мѣстоимѣнія; за туй ги нарѣкохмъ *частны*. Отъ имената само соб-
ственныѣ имать дателенъ и винителенъ падежи—и то мжжкитѣ окон-
чателны на *ъ*, които въ едпнств. са и скланяють по старобългарски.
Тѣхъ:

Им.	Боянь	Радолъ	Димитръ
Д.	— <i>ну</i>	— <i>му</i>	<i>му</i>
П.	— <i>на</i>	— <i>ла</i>	— <i>тра</i>
Зв.	— <i>не</i>	— <i>ле</i>	— <i>тре</i>

Множественно число за спчкитѣ падежи:

Бояновцы, Радоловцы, Димитровцы (14)

Отъ тѣхъ пакъ другитѣ мжжки окончателны на *о* или *ы* тв сп
падежъ имать равенъ съ именителныягъ; а въ спчкитѣ женски соб-
ственны имена, винителный са равни съ именителныягъ. Примѣры:

(14) Собственныѣ имена въ старобългарскіягъ езикъ (или Черковносла-
вянскій) немаь мно-чис. но въ Новобългарскіягъ имената на мжжето и
женитѣ имать множественно, съ окончаніето *о* в *ы* за мжж. и *и* *ны* за
жен. родъ; като Ивановцы, ивачкѣны, и др. Но женскитѣ съ окончаніе
то въ множественно число по нѣкогашъ ся земаь и за прилагателны при-
сжелемы имена.

	И: и Зв.	Дат.	Вин.		Имени В.	Дат.	Зв.
мужскъ	Стийко	—ку	—ка	женскъ	Стойка	—ки	—ке
	Гапчо	—чу	—ча		Гайка	—ки	—ке
	Недьо	—дю	—дя		Неда	—ди	—до
	Вельо	—лю	—ля		Вела	—ли	—ло

На горѣизложенното за падежитѣ прилагаме и това:

1 Че отъ нарицателныѣ имена, които показватъ родинство, допущатъ си склоненіе, или измѣненіе, както и собственыѣ мъжки и женски съ четыре падежа:

Единствено число

II. Братъ, сестра, майка, тайко, уйка, леля

Д. —ту, —ръ, —цѣ, —ку, —ку, —лъ.

В. —та съ именителн. —ка, =съ именителн.

Зв. —те (iko), подобно. (=съ Имс), уйко-чо, лельо.

Множественно

[За спчкитѣ падежи].

братъ, сестры, майки, бащи, уйки, лели.

2. Че нѣкои отъ двопадежныѣ мъж. родъ имена. сир. които иматъ само именителенъ и звателенъ, приимать образъ на старобългарскіята творителный падежъ, съ окончаніето *ьмъ* или *емъ*, и ставатъ нарѣчія [15]. Таквизи сж, отъ родъ *родомъ*, отъ ношъ *нощемъ*, освѣтъ *родомъ*—име творит. падежъ; а богомъ съ предлогъ, *съ богомъ* или *Сбогомъ* (Adieu)! влазя въ редатъ на междумиміята че не е веке име.

3 Че спчкитѣ прилагателны имена ся употребяватъ, както и сж.

(15) Тѣхъ Г-изъ Кръстювичъ въ писмото си „за падежитѣ“ полагаше ги за имена творителе-падежъ.—Бълг. книж. брой 21 стр. 217—и колкото за именемъ и даромъ явно, че сж имена тво. падежъ както и родомъ; но не може да бждѣтъ имена и нарѣчіята родомъ тихомъ денемъ, нощемъ, или междометіето С б о г о м ъ!

ществительныѣ, въ два падежа имен. и зване: който за жскіи и, средни родове иматъ се едно окончаніе, а за мжжкій само звателныя, вышги бива съ пълното окончаніе на именительныѣ тѣи:

Единственно число

Им. Славный-енѣ градъ, славна земя, славно мѣсто *Зв.* славный градъ

Мнѣжественно

Им { Славни градове, земи мѣста.
Зз

Забълежи, че само числительныѣ *едини-и* и *други*; освѣтъ, тѣзи два падежа въ единственно число иматъ дателенъ *едному*, *другому*, и винителенъ *едного*, *друго*, а множественното число за еичкитѣ падежи *едни*, *други*—Нѣкои допущатъ юще единъ падежъ отъ старыѣ и той е *родителный* (16, кой-то останаъ току въ едни пословици и пѣсни, а юще въ слова и поученія на текстове отъ священного писаніе.

4 Че спикитѣ мѣстойменія, освѣтъ притежательныѣ и опредѣлительныѣ, иматъ три падежи; именителенъ, дателенъ и винителенъ: но само личныѣ мѣстойменія *азъ*, *ты*, *той* ги иматъ и въ двѣтъ числа, а спикитѣ други въ множественното ся съ единъ падежъ—именительный самый или предложень. Подобно и притяжательныѣ, както и опредѣлительныѣ мѣстоименія, иматъ по единъ падежъ именительный и за въ двѣтъ числа, кѣто прилагателны имена. Току въ едни притяжательны *мой твой свой* и про. упазилъ са е и винительный падежъ— съ *родителенъ* на *его*: *моего твоего своего нашего вашего*; но и то само за

(16) Тѣи говори Шафарикъ въ своето Славянско народописаніе, Гла. II § 10 Признаки: „Род. прилг. на аго (добраго, малаго, святаго), по „утратѣ склоненій, сохранеть ся еще, какъ старина, въ однихъ лишь пословицахъ и пѣсняхъ.“ —Переводъ 1. Бодянского.

дѣжки особы въ единственно число, а никога за животны или другіе предмети. Тѣй и отъ указательныѣ *този, ози, тогози, оногози* или *той, тогова, оный — оногова* и пр.

IV за Члена-тъ.

„Що е членъ?—Потребенъ ли е членъ на единъ кой годъ яъ языкъ?—Кой и какъвъ членъ трѣба да има Новобългарскіятъ языкъ-пишемый? « Тѣзи сж впроситѣ, които бѣше приложилъ Г-нъ Кръстьовичъ въ едно отъ свонѣ » Писма за нѣкои си мѣжности на българското правописаніе 17 « Поради туй чии тукъ нѣма да повтаряме сжщитѣ разсжждения за члена-тъ, а само за употребеніе-то и за правописаніето му въ единствено и множествено число имамы да забѣлежимъ слѣдующето:

1— Нашіятъ Новобългарскый членъ за единственно число *та, та, то*, а за множественно *тъ* (на времена *та* и *то*,] употребляя сж въ именителный падежъ самый и предложенъ безъ никое измѣненіе, именно:

Тъ подиръ сжществителни и прилагат.	мжскій	Р
<i>та</i>	—	женскій Р
<i>то</i>	—	средній Р

Нъ въ множественно число. дѣто ще е *ти* за мжжкій родъ, *ты* за женскій сжществително и прилагателно, не може ли да бѣде едно *тъ* (съ *та* и *то*) по нѣкоги за сжществителны мжжки и женски родове, както е *та* за срѣденъ родъ: а въ сичкитѣ прилагателны да си

е пакъ *ти* и за 3-тъ рода—че да са отжрвены веднѣждѣки отъ това разногласіе за неговото употребеніе? (18)

Примѣры: а) за съществителныѣ единствено число—

*законъ-тъ, града-тъ, мѣся-тъ; вода-та, гора-та, нива-та; поле-то, перо-то, вре-ме-то; множе: закони-тъ, градове-тъ и гради-ща-та. мѣсяе-тъ и мѣсяе-то: воды-тъ, и водѣ-то, гори-тъ и горѣ-то; ниви-тъ и нивья-та; полета-та, пера-та, времена-та. в) За прилагателни единствены *добрыя-тъ, добра-ти, добро-то; множественно и за тритѣ рода до-бры-тъ.**

2—Собственны-ты съществителны имена и нѣкон отъ нарицателныѣ (т. е. родственныѣ), които както видѣхмы са измѣнятъ съ четири падежа, не прииматъ членъ освѣтъ кога сж въ множественно число; по приципа че тѣ въ рѣчьта са съдружаватъ или съ цѣлое прилагателно или съ мѣстоименіет о е доста да опредѣли името и да хване мѣсто-то на члена-тъ. За туй и думамы: *братъ ми Иванъ е много търпеливъ. Уйчо съ майка ми ся кара. Кръстникъ ми вечи остарѣ. Деля ми умрѣ. Твойта сестра или сестра ти. Сынъ ми ся упои. Чичо ми е владѣка. Добрыятъ сынъ е радость на родителитъ си.*

3. Члена-тъ на мъжкѣй родъ; поставенъ при съществителни отъ сжщѣй родъ промѣня въ окончаніето *ъ* на *а* [19]. ъ както и *и* на *я* напр. отъ *столъ* *стола-тъ*, отъ *огнь* *огня-тъ*, отъ *ратай* *ратая-*

(18) За тѣзи *ти* или *ты* и *тъ*, вижъ «бѣлѣжки и пытанија отъ П. Р. Славейкова» Бялга. книжицы брой 20 стр. 187

(19) Това *а*, — гласъ на предихателный *ъ*, — спорѣтъ мнѣніето на

тѣ, и др. так. Сжщата промѣна земаѣ и съ количественны-тъ чл-слителны: *два, три, чѣтыри*. пр. каквото и съ члена-тъ; напр *два, три, чѣтыре пѣтъ... стола. оня, ратая* и пр. което въ сжщественны-тъ представя остатѣкъ отъ старый родителенъ надежъ.

4. Прилагателны-тъ понеже въ съгласуваѣнето сп съ сжщественны-тъ вврватъ повечето напрѣдъ тѣхъ, то и члена-тъ тогасъ имать прилагателны-тъ споредъ който въ мжж. р. ся измѣня окончателната *й* (отъ *ый* или *ій*); на л като: *привыя-тъ нхъ, буйныя-тъ охъ, вѣрныя-тъ ратай, горныя-тъ край, третія-тъ*

единъ нашъ филологъ, замѣтва или изразява чл-слитната идея въ именна-та мжжбн родъ, както е *та* въ женски родъ и *то* въ срѣднн родъ именина. Сжщото ще речеме и за *я* [= *ѣа* = *ѣа*], че е гласъ на предыхателный на *ъ* и на *п* лугласнх-тъ *й*. Слѣдовательно за *тѣ* тогасъ нема место. и трѣба да ся исхвърле като излишно; защото, ако глѣдамы, и употребеніето го избѣгва отъ день на день. Но понеже по многото още наваляѣ да го имамы въ писменныятъ языкъ, то и нмы не отричаме неговото сжществуваніе. по спорѣдъ горны-тъ условіа, сыр. подиръ окончателната *а* или *я* (вм. *з*, *ъ*, *й*) да пишимы *тѣ*, което може и да не ся изговаря отъ онѣзи; които го употребяватъ въ говора-тъ. А ще рече нѣкой: не е ли и то *п р о и з в о л ѣ*, отъ кой-то глѣдамы ужъ да избѣгнемъ? — На туй отговорямъ, че, ако и да е произволъ, но не е поне такъвзи, какъвто си прощаватъ онѣзи които искатъ да подведжтъ языка-тъ подъ формализмъ, като пишжтъ за именителенъ надежъ *тѣ*, а въ другитъ *а*; напр. *гласъ-тъ* именителный, а *гласа* винителенъ — което неznamъ до колко е право, и какъ може да ся потвърди такъвои явленіе въ языкатъ, когото знаимы, че дѣто приказватъ съ *тѣ*, изговарятъ го въ сичкитъ надежи (освѣнъ звательный) а напротивъ правятъ другитъ,

сынъ, и др.

5.— Отъ числителнѣхъ количественныхъ, два зема членъ *та*, като, *два-та вола*. а *дѣль*, *три* *четыре* *пять* и сичкитѣ други земаѣ членъ *тъ* или *тъхъ*; напр. *дѣль-тъ*, *три-тъ*, *четыре-тъхъ*, *пять-тъхъ*. Само *единый-нѣ* и въ двѣтъ си окончаія зема членъ *тѣ*, който ся промѣня и на *то*, като речемъ: *единый-тѣ* или *едина-тѣ* и *едного-то*. Тѣй и редното числително *другий*, което ся употребява вм. *второй*; но това бива вынѣжы въ полното окончаніе, каквото и съ тѣ редны числителны.

6.— Сичкото, което ся рече отгортъ за члена-тъ на прилагателнѣхъ имена, то ся отиося и на мѣстоименія прит. и опредѣлительны, които самы отъ мѣстоименія сѣ, които прииматъ членъ; напр. *моя-тѣ*, *моя-та* (и *мой-та*), *мое-то* (и *мой-то*) въ един. чи. *мои-тъ* въ мн. и за 3-тѣ рода. Тѣй и *самыя-тѣ*, *сама-та*, *само-то*, *сами-тъ*, както и другитѣ притежательны и опредѣлительны.

7.— И най подиръ прилагамъ, че относительнѣхъ мѣстоименія, които ставатъ отъ въпросителнѣхъ (*кой* или *чий?* *какъвъ*)? като са притурѣ едно *то* за сичкитѣ родове и въ двѣтъ числа; напр. *кой-то*, *коя-то*, *кое-то*; *какъвъ-то*, *какво-шо*, *каква-то*, и *что-то* (отъ *що* = *какво?*), което има само единственно число; — въ тѣхъ *то* не е членъ, но частица съ която са тѣ образуватъ тѣй, както и отъ показателны-тъ *той* или *онъ* съ частица-та *зи* ставатъ мѣжкѣй родъ: *този* или *онзи*, женскѣй — *тѣзи* и *онѣзи*, а съ частица-та *ва* имамы срѣденъ родъ *това* и *онова* (вм. *туѣ*, *оуѣ*, отъ церковнославян. *то* ч *оно*); мн. и за три-тѣ ро. *тѣзи* и *онѣзи* (вм. *тія* *онія*). Слѣ. гонителитъ на членатъ [20]

(20) Познаемы какво е побудило двама отъ днешны-тѣ наши писа

и какъ си иматъ правдата да ся изразяватъ на български. съ, въпросителны мѣстоименія и за относителны, като пишжтъ *кой?*, *коя?*, *кое?* и *защо?* на питанье, и пакъ съжитъ за относянье на предметъ, вм. *кой-то*, *коя-то*, *кое-то*, *кои-то*, *защо-то*.

Тукъ приложена-та бѣлжка за частица-та *то* съ относително, мѣстойменіе, може да послужи и за доказателство, че тѣзи частица не трѣба да ся дѣли отъ тѣхъ като членъ (21), съ чертичка (—) или безъ чертичка помежду.— И тѣзи чертички, що ги туратъ между имена-та и члена-тъ е една отъ части-тъ на рѣчь-та? Или съ това искамы да прехитримъ другитъ народи, които иматъ членъ, въ языкъ-тъ си, а не го дѣлятъ тѣй въ писмо-то съ чертичка?—Колкото за мъжкіятъ членъ у насъ може да ся дѣли съ чертичка отъ ичето; защото той (*мѣ*) самъ не може да ся изрича, както *та*, *то*, *мѣ*, освѣнь сѣбно съ име-то, кое-то опредѣля—но не и сѣбно съ него да са пише, каквото нѣкои тѣй ли шатъ или събркватъ че го пишжтъ; напр. н а р о д а т ъ в и н а р о д а т ъ.

теди да гонятъ члена който е тѣй свойственъ на новобългарскіятъ языкъ, шото бези него никакъ не може. За туй нека ся оставятъ от тѣзи *сѣвда* — да пишжтъ бѣзъ членъ тѣзи Г-вци (които сж]. ако втр ватъ че « отсутствие членовъ въ языкъ есть недостатокъ, потому » что посредствомъ его рѣчь бываетъ яснѣе и опредѣлительнѣе » *чтеніе о словесности* курсъ първый стр 34

21 И за него добръ казва нашъ Славейковъ 'съ реченнѣтъ свои *близьски и питанія*. « *който* Защо и тука то-то отдѣлено? то не е » ставица но е отъ сѣюза же въ черковный языкъ, който въ новия » въ сложнѣтъ думы, станалъ на *то*; отъ *иже* *който*, отъ помеже » *защото*, отъ идѣже *дѣто* отъ ниже—нито Отдѣлено ли е въ чер- » ковнославянски языкъ *же* то отъ другото? »

И Ъ Щ О

З а п р и в и д ѣ н і я - т а

О т ъ В. А. Ж у к о в с к а г о .

Продълженіе отъ книж. 15.

Зѣло да мръкиова; живописецъ-тъ ся занимавалъ съ работъ-тъ си, като бръзалъ да ѣхъ свръше додѣ мръкне. — тутакси той чува, че двери-тъ кои-то водять отъ стѣнала-та въ галереѣ-та ся отворили и чи покрай него нѣкой минува, а кой не го не видѣтъ. По тумненіе-то на дрехъ-тъ, [прилично на шумъ отъ кадифенъ полъ] чинѣло ся да'не жена. Тя отива прѣдъ галереѣ-тъ къмъ стаѣ-тъ, отваря ѣхъ, отива понататакъ прѣзъ сичкій-тъ редъ на одаи-тъ, и било чутъ, чи всички-тъ врата една по-диръ другъ ся отварѣтъ и затварѣтъ; и най послѣ всички утихва. Бланкъ остава въ изумленіе; прѣданіе-то за скитающъ-тъ думъ на Сибикка му дошло на умъ-тъ Но ето, догадъ той размишлявалъ за туй, какво ся случило, нему му ся чува, чи най далечни-тъ врага изново ся отворили и чи ся приближавалъ нѣкой къмъ слѣдующи-тъ врата Отъ страхъ той хвърля работъ-тъ си и бръза да излѣзе изъ галлеріѣ-тъ прѣзъ врата-та, кои-то водѣтъ къмъ стѣнала-та, за да ся не срѣшне съ страшнъ-тъ гостянкъ. Това происшествіе кара да ся мисли, чи

покойна-та, или безпокойна-та, Сибилла, кажа-то невидимо пагължда прежнего си жилище, ище не износила и не отвъртила старж-тъ си кадифянь дрехъ, на кож-то шумтение-то извъщава живи-тъ за страшни-тъ разходки на мрътвж-тъ. Въ 1841 години, кога-то азъ ся намървахъ въ Дюселдорфъ, професоръ Зонъ, пишеше портретъ-тъ на женъ му; съкий день по 11 часа по европейско часочисленіе сутринъ азъ отивахъ съ женъ си въ неговж-тъ работниъ, дѣто маѣниѣ то за портретъ тъ ся продължаваше около два часа. Проходъ тъ (Коридоръ) отъ кой то воджтъ єдни връта въ тѣзи работниъ, ся намира въ горній тъ катъ на академїѣ тж; къмъ него изъ долиій тъ катъ, отъ главни тѣ стѣпала тѣйже връви проходъ. кой то ся упира до тѣснж доволно стрѣмнж слѣба коєто съєдинява средній тъ катъ съ горнійтъ; тѣзи слѣба са залавя отгоръ до малкж площадкж, прѣзъ коѣ то трѣба да ся прѣминува за да ся отиде въ работни тѣ на нѣкои живописци и коѣ то съставя горній тъ проходъ праздно отѣленіѣ, отъ коє то на никадѣ не ся излѣзва. Єдинъ пжтъ, като отивахъ въ оврѣдѣленно то врѣмя съ женъ тж си при живописецтъ Зона, нїе ся качѣхме по тѣснж тж слѣба, азъ напредъ, жената подиря ми. Тутакси, като стѣпахъ съ кракъ тъ си на дирнето стѣпало, азъ съглѣдахъ, чи отъ мене ся хвърли надесно нѣщо черно и брѣзо исчезнж въ угълъ тъ на описаннж тж горъ отъ мене площадкж; какъвъ образъ имаше то, не знаѣж; прѣдъ очи-тъ ми са прѣчна черна Зона. Какво є туй? попитахме нїй изъ єдинъ пжтъ, азъ женъ тж, а тя мене. Не може да бѣде никакъвъ отговоръ. Но жена-та не само видѣла, тя въ сжщото врѣм я и чула: и това обстоятелство останж за неѣж особенио памѣтно отъ туй, чи тя като са вѣскачила по слѣбж-тъ и като желала да ни каже нѣщо, тя ся озърнѣла, да види, нѣма ли нѣкого въ долиійтъ проходъ; тамъ било пусто. А кога-то тя, като ся качила поди-

ръ мене по слѣбж-тж, и щѣла да начене да хортува, ней ся при-
сторило, чи нѣкой си врѣвелъ подиря й, и тжй близо, щото тя ся
боѣла да си обрѣне главж-тж, за да ся не блъсне лице-то й съ
лице-то на неучтивій-тж й съпутникъ, и комахай чувствовала, чи
кракъ-тж му паситѣлно зафащаль мѣсто-то на нейній-тж кракъ при
всѣко нейно крачиованіе, въ сжщо-то врѣмя ней й ся чувало я-
сно като чи шумуленіе отъ копринянж дрехж. На горне-то стж-
пало на слѣбж-тж тя заедно съ мене видѣла чернж зонж, коя-то
ся прѣчнж покрай насъ на площадкж-тж; а кога-то ся озжрижла,
подиря й не идѣлъ никой, въ проходъ-тж било пусто, като и по-
напрѣлъ.

Тука сж расказани съ всичкж-тж историческж вѣрность само
подробности-тѣ на туй, коѣ-то ся съ насъ случи, а какво ся слу-
чи, нѣй не знаемъ. Ако да ся опирами на прѣданіе-то, за коѣ-то
тогасъ само въ прѣвій пжть азъ чухъ отъ профессора Зона, може-
ше да ся помисли, чи духъ-тж Сибиллинъ ни удостоилъ съ своѣ-
то вниманіе и искалъ да обрѣне на себеси наше-то; но въ подо-
бни случаи отъ всичко по добръ ѣе да не ся правѣтъ никакви о-
бясненія.

Другій случай. Ето какво ми ѣе расказвалъ за себеси покой-
ній-тж Н. н. Муравьевъ, человекъ съ необикновненъ умъ, про-
свѣщенъ и нискоко не суевѣренъ.

« Азъ ся учѣхъ въ Геттингенъ, тжй ми казваше Муравьевъ,
(не помнѣж само Геттингенскій-тж ли нарече той университетъ и-
ли другій), между студенти-тѣ имаше Англичанинъ Стюартъ, смѣ-
шенъ и чуденъ человекъ, съ кого-то негови-тѣ другари и азъ съ
тѣхъ наредко ся шагувахми. Единъ пжть той ся бѣ похвалилъ, чи
не ѣе възможно да го уплаши нѣкой съ нѣщо; азъ ся хванжхъ съ
нѣго на басъ, чи ще го уплашиж, и сполучихъ това; самолюбіе-
то Стюартово бжще силно обижено, и той ми ся обѣща да ми от-

плати. Проминѣ отъ тогава доволно вѣмя; Стюартъ остави университетъ-тъ, азъ забравихъ за това, дѣто ся бѣ случило. Видѣхъ подиръ единъ труднъ работѣ за разрѣшеніе-то на единъ математическа проблемѣ, азъ легихъ доволно късно на постелѣ-тъ; чи въображеніе-то не ми бѣше съ нищо распадено, на това је свидѣтель моя-та суха работа, коя-то прави умъ-тъ трезвъ. Бѣше срьбъ пощъ, кога-то азъ ѣхъ свръшихъ; пълна-та луна свѣтѣше въ моч-тъ прозорци; въ одаж-тъ ми бѣше силнъ свѣтъ. Сръбъ постелѣ-тъ ми на противоположенъ-тъ стѣнъ ся намираше работна-та ми масса и прѣдъ неѣ голѣми столове; въ стѣнъ-та, на десно отъ масѣ-тъ, сръбну прозорци-тъ имаше врта, кои-то, кога шехъ да легнѣ, заключѣхъ отвѣтрѣ съ ключъ-тъ, въ едно кюше стоѣше сабя-та ми. Азъ заспахъ скоро, но спяхъ не дълго; сяка чи разбуденъ отъ нѣкого, поднемамъ главъ-тъ си, и какво виждамъ? ... Въ столъ-тъ ми прѣдъ масѣ-тъ, сѣди чловѣческа фигура, коя-то ся взрѣла на мене. Мене тосъ часъ ми доде на умъ-тъ Стюартъ и обѣщанно-то отъ него отврѣщаніе. « Ти ли си това Стюартъ, извикахъ азъ, никакъ не мя је страхъ: напрасно си ся трудилъ, ти не сполучи съ щакъ-тъ си. » Но мнимій-тъ Стюартъ сидѣше неподвижно, като си бѣше устремилъ къмъ мене тъмни-тъ си очи. Азъ рекохъ: « Доволно, Стюартъ излѣзъ вѣнъ, мене ми ся опи. » Той не даде отговоръ и продължаваше да сиди, както и понапрѣдъ. Азъ ся расрѣдихъ. « Хортувамъ ти, излѣзъ вѣнъ, не ми додявай », рѣкохъ азъ. Той все не казва ни хорта и все неподвиженъ стои, какво и по напрѣдъ. » Стюартъ, азъ не ся шегувамъ; послѣденъ лѣтъ ти думамъ, излѣзъ вѣнъ; ще стане лошаво. » Тѣѣ извикахъ азъ, като чувствавахъ за голѣмъ своѣѣ досадъ, чи мя трѣпки побиваха отъ страхъ. Но гостъ-тъ ми продължаваше както и по-напрѣдъ сторачено да глѣда на мене и сидѣше неподвижно като

W.D.

нермеренъ камъкъ. Тогасъ азъ въ този страхъ скочихъ отъ постелкиж-тж, уловихъ сабиж-тж си, втурихъ ся врѣхъ съдналий-тъ и му стоварихъ силенъ ударъ; сабя-та промийнъ нрѣзъ трупѣ-тъ му, като чи прѣзъ въздухъ-тъ; той не мрѣдиж и прозлѣжаваше да мя глѣда като и понапрѣдъ въ неописанъ страхъ азъ наченижъ да отстапвамъ отъ него къмъ постелкиж-тж си, съдналихъ на неж опрѣхся на сабиж-тж си, и, като чи омагесанъ отъ свѣрхестественнж силж, прѣсидѣхъ всичкж-тж ношъ прѣдъ страшии-тъ си гостъ, кой-то безъ да ся мрѣдне, като студена сирѣтъ, опираше на мене тъмни-тъ си очи и смущаваше съ тѣхъ всичкж-тж ми душа. Зафана ся сутрина-та; той станж съ забавни крачки трѣгнж къмъ врѣта-та и исчезнж. — Отвори ли ги или не, не помнж: като ся съзехъ, азъ отидохъ до тѣхъ тѣ заключени отвѣтрѣ. Какво бѣше това, и сега не знаж; а за Стюарта нито понапрѣдъ нито по подиръ азъ не чухъ нищо.

Къмъ този родъ на явленіѣ-та ся отнася въ особенностъ нашъ-тъ въпросъ: *да ся вървали или да ся не върва на привидѣніѣ-та?* Много събитіѣ. кои-то достаточнѣ сж засвидѣтелствовани, ни побуждавжтъ да отговоримъ утвърдително: Отъ другж странж невѣроятностъ та на сами-тъ събитіѣ, кои-то издѣвжтъ изъ обикновенній-тъ редъ на вещи-тъ, ни склонявжтъ да ги отричамъ. Какво да ся избере? Ни това, ни друго-то. Макаръ и да имжтъ весма много доказателства за дѣйствителностъ-тж на привидѣніѣ-та сжща-тж силж, каквж то имжтъ всички-тъ други исторически доказателства, спорѣдъ кои-то ній признавали за истиинж происшествіѣ-та, които сж ся сврѣшили прѣдъ много вѣкове до насъ; макаръ да нѣма причина да ся приѣма за възможно това, коѣ-то ній пълно не можемъ да изяснимъ, и за несжществующе онова коѣ-то не подлежи на чувства-та ни; тѣзи явлѣніѣ все ще останжтъ заради насъ винаги между *тай*

и, не. Въ тѣзи невъзможность да ся намѣри за тѣхъ убѣжденіе, изражава заради насъ законъ-тъ на самага Создателя, кой-то като ни е турнѣлъ на земѣ-тъ, за да принадлежимъ ній къмъ тукашній-тъ редъ, а не къмъ нѣкой си други, ни отдѣлилъ отъ другій-тъ мѣръ съ таинственнѣ завѣсъ. Тѣзи завѣса е непро-ницаема; тя на едни пѣте сама прѣдъ насъ ся отваря, за да знаемъ ній, чи задъ неѣ не е праздно; но чи тя никоги не мо-же да бѣде раздрана съ нашъ силѣ. Ако можѣше баремъ едно явленіе духовно, дума Р. да ся докаже тѣй убѣдително, што да стане то несомнѣнно за всичкій-тъ свѣгъ безъ изягіе, то вѣра-та въ безсмертіе-то на душѣ-тъ щѣше да ся прѣоборѣне за вси-чки-тъ на очевидность. Истина: но тѣзи очевидность ній не трѣба и да имамъ. Духовній-тъ мѣръ е таинственъ мѣръ на вѣрѣ-тъ очевидность-та принадлежи на матеріалній-тъ мѣръ тя е достояніе на тукашній-тъ животъ, кой-то е заключенъ въ прѣдѣли-тъ на ирострацтво-то и вѣме-то; наце-то вѣрховно сѣкровище, — знаніе-то, чи Богъ существува и чи душа-та е безсмертна, е дадено за сохраненіе не на умъ-тъ, този дребенъ робъ на нео-бходимость-тъ, а на вѣрѣ-тъ, коя-то е по високо израженіе на челоуѣческѣ-тъ свободѣ. Тѣзи явленіа на духове-тъ, непостижни за разумѣ-тъ ни, кой-то прави доказателства-та си и кой-то пзвика, умственни-тъ си изгоди изъ матеріално-то, сѣ, тѣй да ка-жемъ, зари на свѣтъ-тъ, кой-то нѣкога са провиратъ прѣзъ за-вѣсъ-тъ, съ коя-то ній сме отдѣлени отъ духовній-тъ мѣръ; тѣ будѣтъ душѣ-тъ средъ лѣниво-то почиваніе на земѣ-тъ оче-видность, тѣ ѣ обѣщаватъ нѣщо по високо, но не ѣ го даватъ, за да не произведѣтъ въ неѣ раздоръ съ туй, що и е дадено тука, и съ кою-то тя долженствува тука да бѣде ограничена и опрѣдѣлена въ дѣйствиа-та си. Ето причина, защо всѣко явленіе трѣбува да ни радава, като явленіе на едний пріятель изъ дале-

чнѣ землѣ, като вѣсть желанна; — напротивъ при него нѣтъ съчувствуваніи близо до нѣщо, отъ насъ чуждо, съ насъ разнородно, намъ недостъпно, коѣ-то има заради душѣ-тѣ ни такавъ хладниѣж, какъ-то има мртвѣй-тѣ трупъ за наше-то пипаніе. Това е погледъ въ дълбочинѣ-тѣ на бездѣнно-то, дѣто нѣма животъ, гдѣто нищо нѣма образъ, гдѣто всичко е неприкосновенно; такъвъ ужасъ не е ли явенъ знакъ, чи това, що принадлежи на другій мѣръ, трѣбва да бѣде недостъпно за насъ, догдѣ нѣ сами принадлежимъ на тукашній-тѣ, и чи то може да бѣде наше само съ вѣръ. И тѣй, безъ да отричамъ или сущестованіе-то на духове-тѣ, или възможность-тѣ на съобщеніа-то имъ съ насъ, да не държимъ тайни-тѣ имъ съ вредителни често гибелни за разсудокъ-тѣ ни умствованіа наши; да стоимъ съ смиреніѣж вѣръ прѣдъ опустеніѣ-тѣ завѣсѣж, да се радваме отъ трепетіа-та ѣ кои-то ни убѣждавѣтъ, чи задъ неѣж има животъ, но да не дерземъ да желѣеме неіио-то гибелно раскѣсваніе: това щѣло би да бѣде за насъ *впроубійство*.

Въ заключеніе-то да кажемъ за нѣкои отъ особѣнъ родъ видѣніа, кои-то съставлявѣтъ срѣднѣж между обикновенни-тѣ съновидѣніа (сир. призраци-тѣ, кои-то отъ насъ сѣ неотдѣлни и кои-то нѣмѣтъ никакъвъ самобитность) и настоящи-тѣ привидѣніа (сир. призраци самобитни и отъ насъ отдѣлни). Тѣзи видѣніа сѣ отъ два рода; въ едни-тѣ наше-то близко будущее, или това коѣ-то ся е вече сврѣшило (сир, наше-то настояще за насъ ееще невидимо), прѣдварително ся казва на душѣ-тѣ ни: този безречѣнъ разговоръ на нѣщо си съ нашѣ-тѣ душѣ нѣ наричамъ прѣдчувствіе, въ коѣ-то, като чи прѣдъ само-то събитіе, ся приближава къмъ насъ сѣика-та му, за да ни прѣдвозвѣсти приближеніе-то му и да ни приготви да го приедемъ. Въ други-тѣ или ся сврѣшава непосредственно съобщеніе между души-тѣ,

Кон-то сж раздѣлени съ пространство, при това то ся съединява съ видимъ образъ, кой-то дѣйствува на наши-тъ чувствени органи, или пакъ на самж-тъ душж ся явява нѣщо, које-то излѣзва непосредственно изъ дълбочинж-тъ ѿ. Прѣви-тъ отъ тѣзи видѣнія сж прѣдчувствія, както ся каза по горѣ, послѣдни-тъ особено принадлежатъ на смрътиж-тъ минутж, на минутж-тъ, въ кожд-то душа-та, като је готова да остави тукашній-тъ свѣтъ и като стои на прагъ-тъ отъ другій-тъ свѣтъ, половинотвързана отъ тѣло-то, вече не зависи отъ пространство-то и мѣсто-то, дѣйствува по непосредственно, и става тамошне-то съ тукашне-то наедно. Нѣкога душа-та, кожд-то вече си отива, за исполненіе на даденній-тъ свѣтъ, възвѣщава за отхождание-то ся съ нѣкой си видимъ знакъ — тука ся изражава само вѣсть заради смръть-та; нѣкога безплотній-тъ образъ на милій-тъ ни человекъ неочидано ся явява прѣдъ очи-тъ, и това явленіе, које то винаги става въ едно врѣме съ смрътиж-тъ минутж је като послѣденъ прощаленъ погледъ, послѣдно виканіе отъ любовь-та въ прѣдѣли-тъ на тукашній-тъ свѣтъ за събирание въ вѣчній-тъ животъ; нѣкога наконѣцъ въ дупж-тъ ни ся ствѣршава нѣщо необикновенно, које-то не је нищо друго, освѣнъ сама-та ни смръть олицетворена прѣдъ наст. Заради таква събитіа, кон-то излѣзватъ отъ обикновеній-тъ редъ и кон-то за насъ сж неизясними: има много истинни раскази; ній ше ся ограничимъ тука съ описаніе-то на два случая. Прѣвій-тъ изъ тѣхъ азъ ше раскажъ съ двѣ думи: той не иска никакви обясненія. За истинж-тъ на повѣствованіе-то поручамся. Въ Москвж една печална майка спдѣла въ еднаж ноцъ надъ люлжж-тъ на болній-тъ си синъ: всичко-то ѿ вниманіе било обращено врѣху страждущій-тъ младенецъ, и всичко друго било въ това врѣме далечъ отъ срѣце-то ѿ. Изведнѣждъ тя вижда, чи въ вртъ-та на одажж-тъ ѿ стои нѣкѣ-

ня-та родственица М. (коя-то въ тоя време ся намирая въ Лифляндіѣ и не можѣла като била неярзана да предприеме пътешествіе); явленіе-то било тѣй живо, що то побѣдило страданіе-то на майка-та. « Ахъ, М., ти ли си това? » завикала тя и ся хвърлила на печаканъ-тъ посѣтителницѣ. Но шеѣ вече пѣмало Въ тѣзи сѣщъ-тъ ношъ, въ този същій-тъ часъ М. умрѣла въ Дерптъ, като раждала.

Ето други случай: той има дълбоко психологическо значеніе; азъ трѣбва да го разкажъ съ всички-тъ му подробности. Въ Франкфуртъ на Майнъ, въ мѣсно-то време на прѣѣж-тъ революціоннѣ войнѣ всичко ся въоружавало за да ся пропѣде Францускѣ-тъ армія, која-то приближавала. Нѣкой си Бофамъ, чловѣкъ младъ, обрученъ прѣди малко време съ Маріанна Р., која-то пѣжно обичалъ и која-то съ всички-та си душа била къмъ него приврзана, зель както и други-тъ, пушкѣ и сабѣ, за да иде да защищава градъ-тъ; — Той падижлъ мрътѣвъ отъ прѣвото непріятелско фрѣяніе. Нечаканна-та вѣсть за това странно приключеніе поразила невѣстѣ-тъ: като чула, чи будущій-тъ ѣ мжъ убить, Маріанна побѣдниѣла; но тя не заплакала, и никаква жалба не ся чула отъ языкъ-тъ ѣ, тя си изведижъ загубила память-тъ, духовната ѣ жизнь тутакси ся спрѣла, само тѣлесна-та ѣ жизнь останѣла неприкосновенна. Отъ това време всичко-то на около ѣ дѣйствовало врѣхъ неѣж, тѣй да ся каже, пѣтъмъ, безъ да произвожда въ нея нито радость, ни горестно участие, само настоящи-тъ, матеріални-тъ нужди ѣ били ошутителни, но всичко-то прѣминѣло, всичко-то дѣго не станѣло въ животъ-тъ ѣ тутакси ся закрило съ завивка, а за будущее-то тя и само-то понятіе изгубила; тя нечакала нишо и това нечаканіе било не слѣдствіе на отчаяннѣ-тъ печаль, а просто неспособностъ за желаніе, дама, која-то внезапно завладѣла душѣ-тъ, о-

варденъ само за това, за да служи механически на живо-то тѣло, както служи пружина на единъ автоматъ, кой-то има всички-тѣ признаци на живо същество. Състояніе-то на Маріанна Р. не можело да ся нарече побръкване на умъ-тѣ: въ нея нѣмало нищо разгласено, тя била тиха, смиренна, никого съ нищо не беспокоила; но не приѣмала въ никого и въ нищо участие и живѣла между хора та, като чи не забѣлежавала, чи тя живѣе съ тѣхъ; и всички-тѣ дѣто знаѣли печалихъ-та причини на това измѣняване нѣйно, показвали ѝ пѣжно внимание, грижѣли ся заради нея, като за безпомощно дите-сираче. Тѣй прокарала Маріанна повече отъ тридесять години; въ послѣдни-тѣ години особено ся прилѣпила тя къмъ младѣ-тѣ дашеріа на господаръ-тъ на къщѣ-тѣ, въ коѣ-то живѣла. Луизѣ (тѣй ся наричало това момиче) нагѣждала ѝ често, и само на нея показвала Маріанна нѣщо подобно на пріятелство. Изведиждѣ Луиза наченѣла да забѣлѣзва нѣкоѣ си необикновенихъ живость въ Маріанна, коя-то до тогава била тиха и не обръщала на нищо внимание: чинѣло ся, чи нея ѝ безпрестанно беспокоила вѣдѣква мисль, коя-то била непонятна и за нея самичкѣ, можѣло тѣйже да ся мисли, чи въ тѣло-то ѝ дѣйствувала болѣсть. Отъ день на день това безпокойство ставало по силно и по постоянно: вежиждѣ, като Луиза принесла по обикновение-то си обѣдъ на Маріаннѣ, послѣдня-та ѝ казала съ таинственъ видъ; « знаишъ ли какво, Луизо? Той ми писа писмо.... той ще дойде при мене.... » кой ѣ той? « попитала Луиза. — « Той той отговорила тя. Въ това врѣмя тя си трѣѣла чело-то и нарасно ся старѣла да ся сѣти..... знаешъ ли.....той..... азъ го чакамъ.... » повече тя не могла да каже нищо. *Азъ го чакамъ той ще дойдетой ми писа писмо*, тѣзи слова тя повтарѣла съ видимо волненіе, въспоминаніе-то ся силѣло да влѣзе въ душихъ-тѣ ѝ, но душа-та

еще была затворена за него. Подиръ три дена Маріанна казалъ на Луйзъ « дойди при мене утрѣ азъ го чакамътой ще доде при мене да направимъ закуска (квалгѣ). » И когато на другиятъ день Луйза дошла, тя видѣла, чи Маріанна сидѣла въ празничнѣ-тъ си дрѣхъ до покритѣ-тъ трапезѣ; очи-тъ ѣ были свѣтли страни-тъ ѣ горѣли, тя погледвала бързо на връта-та. Тутакси като подала знакъ на Луйзъ съ ръкѣ, да мълчи и да не шава, тя ѣ шѣпнала « чувай.....чувай.....той иде ... » Изведнѣждъ очи-тъ ѣ ся запалили рѣцѣ-тъ стремително ся прострѣли къмъ връта-та, тя извикала громко: „ Гофманъ! » и надпѣла мрътва на земѣ-тъ

Главни-тъ обстоятелства на това достойно за забѣлежаваніе събитіе ми сѣ рассказали комахай отъ очевидецъ. То не єдинѣ отъ тѣзи случаи, кои-то ни даватъ възможность да проникнемъ съ погледъ задъ тайнственихъ-тъ завѣсъ, коя-то ни отдѣля отъ духовния-тъ мѣръ. Въ тѣзи минутѣ, когато тая нѣжна, любяща душѣ тѣй нечаянно изгубила всичко, коє-то є било истиненъ животъ, тя сѣкачи ся откъснала отъ всичко-то житейско; но раскѣсване-то ѣ сѣ тѣло-то не сѣ свършило, тя останала още, тѣй да ся каже, по єдно механическо слѣпване принадлежностъ на тѣлеснѣй-тъ животъ; но всичко коє-то въ нѣѣ принадлежало на духовнѣй-тъ животъ и на коє-то главнѣ-тъ стихѣ била тѣзи любовь, коє-то шѣно ѣ обладала, изведнѣждъ сѣ изгубване-то на любимѣй-тъ прѣдмѣтъ ся вѣтпѣло. И догдѣ тѣлеснѣй-тъ животъ билъ пѣленъ, догдѣ въ сѣставѣ-тъ на тѣло-то нѣмало никаєво растройство, до тогава тѣзи скована, сѣвършено подвластна на тѣло-то душа, въ нищо ся не проявявала, тя била узникъ, коѣ-то живѣлъ невидимо въ тѣлеснѣхъ-тъ тѣмницѣ, сѣ єдно тѣмно само оѣщаніе, безъ всѣкакво самопознаніе. Тутакси, ся наченва разрушеніе-то на матеріалнѣхъ-тъ власть на тѣло-то. Сѣ развѣтѣ-то на болѣсть-тъ и сѣ постѣпенно-то приближаваніе на смръть-тъ, малко по малко става освобожденіе-то на душѣхъ-тъ, въ нѣѣ оживява памѣтъ-та за прѣминало-то, отъ найнапрѣдъ мѣтно, послѣ поясно..... Той ще доде.....азъ го чакамъ.....той ми писа..... Всичко

Това сж тѣдни думи на сънъ, но думи, кои-то означаватъ блиско-уо пробужданіе на животъ-тъ...и изведиждъ въ послѣднѣ-тъ думѣ, въ произнасяніе-то на име-то, въ познаване-то на образъ-тъ, кой-то былъ забравенъ отколѣ, станало плъно-то въскресеніе на животъ-тъ а съ нѣго конечно-то откъсване на дуниѣ-тъ отъ тѣло-то смрътъ-та. Какво нѣщо е смрътъ-та? Свобода, положителна свобода, свобода на душиѣ-тъ: плъно самоузнаніе на душиѣ-тъ съ съхраненіе на сичко това, що не дала врѣменна-та жизнь, и що ѣже не свършило тука за вѣчній-тъ животъ, съ отпаданіе отъ нѣмъ на всичко, кое-то не принадлежи на смѣство-то ѣ, кое-то било садѣ прѣходно за нѣмъ испитателно и образователно, но по природѣ-тъ си ничтожно, тука-шно нѣйно достояніе.

СЪВРЕМЕННА ЛЪТОНИСЬ.

Имамы и днесъ да обіавимъ важны промѣненія въ лица-та на царскы-ты служители и сановници.

1-о Арифъ ефенди, мюстешаръ (совѣтникъ) попечительства иностранныхъ дѣлъ, извадися отъ тѣхъ службъ, и ся наименова членъ на Ахкямъ Адліѣе. А на негово мѣсто поставися мюстешаръ Н. П. Кабули ефенди, до пывъ бывший Кятибъ ефенди на истото Попечительство, и спорядъ възвышеніе-то на службъ-тѣхъ му възведеса и на първый степень първаго отряда сановниковъ. А за икономіѣхъ не ся наименова никой други Кятибъ-ефенди, но останѣ и тая служба пакъ върхъ него.

2-о Н. П. Мехеммедъ-Джемилъ бей Решидъ Пашовъ сынъ, бывший до нынѣ Посланикъ Отоманскій на Парисъ, но отъ какъ умръ баща му возвратившійся тука, за уреждане-то на бащино-то спнаслѣдство, престанѣ отъ тѣхъзи высокъ службъ, и ся постави членъ на тапшматскыя-тѣ меджлисъ. А на негово мѣсто наименовася посланикъ при французскаго императора Н. П. Ахмедъ-Вефкъ ефенди бывший до нынѣ членъ на Ахкямъ-Адліѣе, и отличающійся съ Европейско-то си ученіе, съ велико-то си остроуміе, и съ изряднѣ-тѣхъ си любовь къмъ добрыя-тѣ чинъ и справедливость-тѣхъ.

3-о Сандъ ефенди, бывший мюфтия на търговско-то сѣдилище отъ нѣколко години насамъ, и въ тѣхъ послѣдны дни предсѣдатель на вторы-тѣ отвореный меджлисъ сего сѣдилища, станѣ Мюфеттишъ

на Евкѣтъ-тъ, и на негово мѣсто ся назва мюфтія и предсѣдатель Феридъ ефенди, бывшій по-напредъ мюфтія на Диванъ-и Заптіе.

4-о Н. П. Махмудъ паша, бывшій до нынѣ попечитель на търговство-то, и отличившійся въ тѣхъ службѣхъ съ своимъ-тъ великѣхъ ревность и съ своимъ-тъ дѣятельность, престанѣ на ѣ текущаго, и на негово мѣсто ся назва попечитель на търговство П. П. Етемъ паша, бывшій до нынѣ членъ на танзиматскыятъ меджлисъ, и отличающійся съ свое-то правдолюбіе, отечестволюбіе, и Европейско ученіе.

5-о Най-сетиъ Н. В. Садр-азамъ Кѣбрѣзлѣ Мехемедъ паша, отличившійся въ 67-дневни-то разстояніе на садр,азамство-то си съ своимъ-тъ величайшѣхъ ревность за добро-то на царство-то, съ своимъ-тъ безпримѣрнѣхъ дѣятельность и строгость въ службѣхъ-тъ си, и съ изрядны-ты мѣрки кои-то взе и основа за прекращеніе на излишны-ты царственны разноска, и вообще за улучшеніе на финансово-то царственно сѣгоянне, за причинѣхъ кои-то мы не можемъ да знаемъ престаиѣ отъ службѣхъ-тъ си, на 11 сего, и на утрѣ 12 по обычаю наименовася съ царскы хатъ садр-азамъ Н. В. Мехемедъ-Рюжди Паша, бывшій до нынѣ предсѣдатель на танзиматскыятъ меджлисъ, и отличающійся съ свое-то изрядно ученіе, свое-то правдолюбіе, и своимъ-тъ великѣхъ разумность и опытность. А на негово мѣсто слѣдъ два дни назвася предсѣдатель на танзиматъ-тъ Н. В. ученѣйшій, мудрѣйшій, и опытиѣйшій прежний Садр-азамъ Аали-паша.

Какъ-то съкы разумѣва, пай-важно-то отъ тыя служебны промѣненія е послѣднѣ-то. Но спорядъ царскѣхъ-тъ высокѣхъ волиѣ, и спорядъ извѣстны-ты добры расположенія на новыя-тъ Садр-азамъ, нема сумнѣніе че строгы-ты мѣрки кои-то въ послѣдны-ты дни е зело царско-то правителство за улучшеніе-то на финансовы-ты и другы царственны работы, щѣть и за напредъ да ся слѣдуютъ точно и да ся усовершенствовать за добро-то на царство-то и на подданны-ты му.

Поставленіе-то на Н. В. Аали-паша въ танзиматъ-тъ дава такожде голѣмы надѣжды че ще ся положатъ добры и изрядны законы за сѣкы клоу на царственно-то управленіе. Едно изрядно закононо начертаніе за составленіе-то на различни-ты търговскы сѣдилища, кои-то ще ся отворятъ въ царство-то на секадѣ, и уже свѣрше по и приготвено отъ тукашно-то търговско сѣдилище и тыя дни ще да ся пригладѣ рѣшительно въ танзиматскыятъ меджлисъ, гдѣ-то като ся одобри, ще ся представи за подтвержденіе на Негово Императорско Величество Милостивыятъ нашъ царь, и послѣ ще ся обнароди и влѣзе въ дѣйствиѣ въ ползѣ на търговцятъ. Мы ще говоримъ по напространно за общеполезныятъ той-зи законъ кога ся подтверди отъ Негово И. Величество.

При други-ты добры работы, кои-то царско-то Правителство непрестанно правя тыя дни е опредѣлило и различни комисіи за да опишѣтъ сичкы-ты жители Цареградскы, и така да представятъ точнѣ и пѣлнѣ статистикѣ на великыятъ той-зи градъ. Уже комисіи-ты на Бейоглу и на Галатѣ сѣ захванѣли, и ся събиратъ редовно за това въ церкви-ты Св. Богородицы и честнаго Креста И други-ты такожде незабавно ще захванѣтъ, не токмо въ Цариградъ но и по крайща-та му и по села-та на Воспоръ-тъ, и тѣй ще имамы удоволствіе да видимъ слѣдъ малко любопытно-то сіе описаніе свѣршено, точно какъ-то го правятъ и по сичкѣ образованиѣ Европѣ.

Въ 10-тѣ Книжницѣ (1) мы бѣхмы казали че Европейска-та комисіи, коя-то бѣ ся наредила и проводила да положи предѣлы-ты между Турціѣ и Чернѣ-горѣ, была ся разшла заради жарко-то сопротивленіе що сторилѣ жители-ти. А сега ся научаваме че тя комисіи ся събрала тамъ на Споницѣ отнова на 6-18 Ноемвриа, и като ся дали чрезъ шкодра-Валия, Абди паша потребны-ты обясненія на жители-ты, ти веке не правили никоѣ сопротивностъ,

1) Виз. лѣт. лѣтоп. стр. 184—185.

и тъй комиссія-та захванала и за десетина дни свършила мирно и спокойно дѣло-то си, положили въ-редъ потребны-ты знаковы на предѣлы-ты, и отишли презъ Черна гора на Рагузъ (Дубравникъ), гдѣ-то щяла да посѣди за да си направи харта-та и да нареди дѣла-та си.

ПОЛИТИЧЕСКІЙ ДНЕВНИКЪ.

Ако и, слѣдъ изясненія-та кои-то даде Сардинскыятъ Кралъ Франція спорядъ нейъ и Австрія не ся упрѣхъ веке на Буомкомпанието наименованіе като подуправитель на средоточия Італія, обаче друго едно препятствіе ся бѣ показало на теѣа отъ страна на началникъ-тъ тосканскаго правительства Г-на Рикасола, кой-то ся потщилъ и отишелъ, и като ся разговорилъ на дълго и на широко съ Сардинско-то правителство, дало ся помежду имъ решеніе да пойде Буомкомпаній, не веке като подуправитель (су.-регент), но като общій губернаторъ на средоточия Італія, а Рикасоли да си остане пакъ особно предсѣдатель и началникъ на тосканско-то правителство, какъ-то и Фарини диктаторъ на Пармъ, Моденъ и Романія и тъй да ся перазваля никакъ сегашно-то состояніе на области-ты отъ средоточия Італія. Спорядъ това согласно рѣшеніе длѣжности-ты на реченыятъ общій губернаторъ щели да имѣтъ за предметъ войнскы-ты силы на соединены-ты тия области, и тѣхны-ты сношенія съ Сардиніи и съ чужды-ты силы. И тоѣа, догдѣ конгресъ-тъ Европейскій, кого-то Італіани-ти взе чакать съ нетерпеніемъ, устрои рѣшително Італійскы-ты тия области и работы.

А преди това кога-то Князь Карилия бѣ ся пзбралъ за управитель Італійскій, Тосканско-то временно правителство приводило до Европейскы-ты силы едно изложеніе, съ кое-то препорѣчаючи имъ вслѣдскы удобреніе-то на Управителство-то послѣ говори и за конгресъ-тъ, и иска да докажи че той не може да даде тишина и благоденствіе на Італія и миръ на Европа, ос-

венъ ако удовлетвори желанія-та на Италийскы-ты жители кои-то ся обіавиха чрезъ народны-ты имъ соборы; ако ли рѣшенія-та му бѣдѣтъ противни на тыя желанія то не бы етишилъ Италиѣ, но бы ѣхъ погрузилъ въ безднѣж-тѣхъ на новы злощастія и непрестанны мятежи и бунтованія; защо таквыи-ты рѣшенія не бы могли да ся наложатъ Италиі освенъ съ насиліе. И наистинѣхъ средоточна-та Италиа ся упражнява неуморимо въ составленіе-то и изученіе-то на войскѣхъ-тѣхъ си, кои-то казватъ днесъ не е помалка отъ 50 до 60 хиляды души готовы за всяко слученіе.

Между това французско-то правителство пріяло согласителенъ отвѣтъ отъ силы-ты си, кои-то были призваны за конгресъ-тъ, само Папско-то правителство не щяло казватъ юще да си каже решително отговоръ-тъ, преди да ся свършатъ нѣкои-си договори що имало съ французскыятъ кабинетъ. Но французски-ти вѣстници нищо не помянуватъ за едно таково бавяніе отъ папскѣхъ странѣхъ.

Различни-ти вѣстници обнародуватъ по-вече-то отъ имена-та на дипломаты-ты кои-то щели да дойдѣтъ пълномощни на конгресъ-тъ, но нищо юще нема официално рѣшено за това. Но-напредъ ся надѣяха че ще ся назовѣтъ за първы пълномощны попечителни-ти иностранныхъ дѣлъ на различни-ты кабинеты, за да вървятъ и ся вършатъ дѣла-та на конгресъ-тъ по-скоро и по-лесно; но видяся че нѣкои силы не ся согласили на това, и тѣй остало да си проводятъ кой кого-то ще.

Конгресъ-тъ было испърво рѣшено да стане на 5 Іаннуаріа (и. л.) по сетнѣхъ ся промѣнило това рѣшеніе, и ся отложило. Дано ся отвори по-скоро, като и по скоро да ся свърши, за да видимъ що ще да ся рѣши за многоважныятъ той-зи Италийскій въпросъ.—Казватъ впрочемъ че пълномощни за да рѣшаватъ, ще дойдѣтъ отъ силы-ты Европейскы силы, кои-то бѣха подписали трактатъ-тъ на 1815; а отъ различни-ты Италийскы державы щели да дойдѣтъ пълномощни само за да си кажѣтъ желанія-та върху въпросы-ты кои-то ся отнасятъ до тѣхны-ты интересы, безъ да участвуватъ

обаче и въ рѣшеніе-то. Какъ да е да е, дано не палѣе пакъ писану нѣкое препятствіе за составленіе-то на конгресъ-тъ, защото инакъ кой знае какъ и кога ще ся сърѣчатъ тия Италийски смущенія и Европейски безпокойствія.

Вѣстници-ти презъ тѣхъ пятнадесятицѣхъ обнародувать миро-заключителны-ты три трактаты 1) между Франціѣ и Австріѣ, 2) между Франціѣ и Сардиніѣ, и 3) между Франціѣ, Австріѣ и Сардиніѣ. И три-ти сѣ писани въ Зурихъ отъ 10 Ноември 1859, и подписани отъ взаимны-ты пълномощны представители на тия силы.

Первыя-тъ отъ тия трактаты ся составлява отъ 22 члена; вторыята отъ 3 члена (освенъ що вторыята отъ тия членовы ся подраздѣлява на 10 параграфы), а третія-тъ трактатъ ся составлява отъ 23 члена. Некалы быхмы да ги приведемъ и помѣстимъ тукъ послово сичкы-ты; но понеже бы объели много мѣсто, за това проваждамы читатель-тъ, кой-то бы искалъ да ги чете, да ги търси и види въ малкыя-тъ листъ на вѣстникъ Българіѣ, кой-то е захваналъ да ги издава отъ брой 37, и ще ги слѣдува въ слѣдующы-ты неговы броювы.

ПРОМЫШЛЕННЫЙ ДНЕВНИКЪ.

Знаино е какъ много пѣти писмо-то на единъ книгъ ся затрѣва така що не може веке да ся чете, а нѣкога быва твърдѣ нужно да ся чете и разбере това затрѣто писмо. Дали има аджеба средство да стане пакъ читаемо затрѣто-то писмо? има, и за това французскыя-тъ Цариградскыи вѣстникъ Но 1842 ны дава единъ примѣръ слѣдующи-тъ.

“ Г-нъ Аѳредъ Смес, членъ отъ Англійскыи-тъ банкъ, прѣившии отъ Индіѣскы-тъ пощъ писма кои-то като си умокрили отъ морскы-тъ водъ въ нещасты-тъ бурѣ кож-то претърпѣлъ напоръ-тъ Нортхам-стангли свѣсьмъ невъзможни да ся четѣтъ, приказва средство-то що употребилъ успѣшно за да станѣтъ пакъ чтомн заличени-ти шема. Това средство, казва той, не е ново, но не е бесполезно да го кажемъ на търговцы-ты и банкиеры-ты, кои-то трѣба свѣсьмъ да го не знаѣтъ.

„Перво трѣба да ся вурцоса книга-та, дѣто е затрѣто мѣстимъ-то.

съ единъ вурцъ намокренъ съ ацидъ хлоръ дрякъ растопенъ съ водъ. Той ацидъ ся продава въ сичкы-ты спечерници. Чтомъ ся намокри хубаво книга-та, вурцосвася съ водъ въ кождо ся е гудило и естунило довольно протасскый жьлтъ пруссіатъ (авек юн солюсіон сатиоре дж прюсіат жон дж потас) и тъй писмо-то не ся забавя да ся іави пакъ като пруссійска (синилна) сыня боя. За това послѣднее дѣло, трѣба да ся употреби изобилно речена-та потассо-пруссіатска вода, и като вурцосвамы да глѣдамы да не натискамы твърдѣ съ вурцъ-тѣ, но да ѣж карамы легко по книгъ-тѣ, за да ся не съдере и да не ся откъсать отъ неж луспы и ся хвърлятъ ведно съ писано-то.

“ Това слѣдствие пронеходи отъ едно химическо дѣяніе много просто. Дѣйствиелно, понеже жельзо-то цо съдържава мастно-то ся е соединило съ жиакы-ты на книгъ-тѣ, употребленіе-то на потас сныятъ пруссіатъ прави та ся составлява пруссийска-та сыня боя. Колко-то за хлоридрическыятъ ацидъ, той не прави друго нищо, освенъ да турн жельзо-то въ обстоятелства благопріятни за да дѣйствува пруссіатъ тѣ.

“ Това като стане, умывамы книгъ-тѣ съ чистъ водъ, турямы ѣж послѣ между листи отъ книгъ попивающъ, и сѣтны ѣж изсушава совершенно предъ огнь-тѣ.

Ако писмо-то е иѣшто знаменито, и иска чловѣкъ да го държи добръ уназено, ще стори добръ, преди да го скжта, да го натопи въ рядко растопено рыбно лепило (туткалъ) “

КНИЖЕВНЫЙ ДНЕВНИКЪ.

Българскы-ты Книжници имахъ случай да говорятъ преди врѣмя за новонизданъ-тѣ Славенскъ Вукленицъ или Грамматикъ Г-нъ Христодулова Сичанъ Николовъ 1), и това даде поводъ Габровскому учителю Г-нъ Бурмову да пише за неж еднѣ доста обширнѣ критикъ 2).

1) Виж. Бълг. Книж. Год. 2. Брой 2, лѣтот. стр. 41.

2) Тамже. Брой 7 стр. 227—238.

Слѣдъ тѣжъ Грамматикъ издадеся наскоро и една другъ, подъ названіемъ Кратка Славянска Грамматика, отъ тогдѣшнѣшаго Архимандрита Зографскаго и учителя въ училище-то на Българскѣ-тъ Църквѣ въ Цариградъ, пѣнѣже Епископа Полянскаго Г-на Партеція. За тѣжъ новъ славенска Грамматикъ ако и да помянѣхъ съ времѣя и други-ти Български тука издаваеми вѣстници, добро с обаче да кажемъ и мы нѣщо.

Тя издадена въ формѣ и 12-о, съставлялася, освенъ предисловіе-то си, отъ 184 страницы, и си раздѣлява на 4 части.

Първа-та часть объема Словопроизведеііе-то, “кѣ-то показва какъ ся составитъ слова-та” и съдържава, слѣдъ нѣкон предва-рителны понятія, 1-о изясненіе, дѣленіе, склоненія и правила за нѣ-то-то существително (стр. 5—22); 2-о изясненіе, дѣленіе, склоненія и правила за нѣ-то-то прилагателно (стр. 22—42); 3-о изясненіе, дѣленіе и склоненія за мѣстоимѣнія-та (стр. 43—54); а при томъ склоненіе на двойны-ты числа на нѣ-то существително, на нѣ-то прилагателно, и на мѣстоимѣнія-та (стр. 54—57); 4-о изясне-ніе, дѣленіе, спряженія, времена наклоненія и правила на глаголы-ты (57—103); 5-о изясненіе, мѣстоположеніе, и показаніе примѣровъ на предлози-ты (106—107); 7-о изясненіе и дѣленіе съ примѣры на союзы-тъ (107—108); 8-о изясненіе и дѣленіе съ примѣры на междомѣтіе-то 108—109).

Втора-та часть объема словосочиненіе, “кѣ-то показва какъ ся съвокупляватъ слова-та въ рѣчи,” и съдържава, слѣдъ едно-введеііе показующее предложеііе-то и неговы-ты части (107—116); 1-о изясненіе и правила на Словосогласуваніе-то въ различни-ты (просты, сложны, и придаточны) предложеіія (116—123); 2-о пра-вила за употребленіе-то на падежи-ти безъ предлози или съ предлози, за неопредѣлително-то наклоненіе, за прича-стія-та, и за дѣтелны-тъ самостоятелны надежъ (123—149); 3-о изясненіе, дѣленіе, составленіе и препинателны знакове на періоды-ты, какъ-то и мѣстоположенія на тѣя знаковы (150—158).

Трета-та часть объема правописаніе-то, и съдържава пра-вила 1-о за употребленіе-то на буквы-ты спордъ произношеніе-то имъ (159—170); 2-о за употребленіе-то на прописны-ты или главны,

ты буквы за раздѣленіе-то на слога-ты въ края-тъ на редове-тъ, и за правописаііе-то на нѣкон отдѣлы слова, като предлози, нарѣчїа союзи и лични сократителны датели мѣстоимѣнїа (170—177).

Четверта-та часть говори за Словоудареніе-то кое-то показва гдѣ въ всѣко е слово требе да повышуваме гласъ-а, сирѣчь въ кой слогъ на рѣчь-тъ трѣба произносице да ударямы гласъ-тъ по-вече отъ други-ты. Въ тѣхъ часть ся излагать само нѣкоако и о-общ и правила за удареніе-то или повышеніе-то на гласъ-тъ и особно за знаковы-ты на гласоудареніе-то; а при тѣхъ ся най-сетѣ излагать сократителни-ти знакове на слово-то, или титли-ти, и тѣй ся свърши сичка-та Грамматика.

Какъ-то съкы види изъ това кратко описаніе, тая кратка гр а м м а т и к а е, спорядъ предметы-ты си, доста добръ раздѣлена и скроена; Но, спорядъ краткость-тъ си, и спорядъ лишеніе-то ѳ отъ всяко теорическо обїасненіе въ правила-та, тя не може да бжде освень първоначална, добра негли за първоначалны училища и ученицы, но не и за усовершители.

Оставляюнце другому да ѳ покаже по-особливо недостатцы-ты, мы прилагамы обаче че, ако да има такива, сочинитель-тъ ѳ е извинителенъ, заѳо онъ не поелъ тоя трудъ за да сочини нѣщо пълно и съвършено, но безъ никакво предуготовленіе и само отъ ревность къ изученію първоначалныхъ воспитанишковъ подвижаемъ наелъ ся да состави и издаде реченїа-тъ си трудъ токмо за да удовлетвори привременно нуждѣ-тъ и скудость-тъ отъ Славенскѣ Грамматикѣ. Ето за това самы неговы-ты рѣчи: “ И така, бывше принуждены отъ обстоя-
“ телства-та, мые, ” ако и да сопсѣмъ не бѣхмѣ се готвили отъ пона-
“ прѣдъ за това дѣло, ся рѣшихмѣ наскоро да составимѣ едно руко-
“ водство на Славян. Грамматика, кое-то, ако не повыше, покрайнѣй
“ мѣрѣ на първый пѣтъ да може да удовлетворява нужда-та: того ра-
“ ди молиме читатели-те ако негдѣ сръцнать погрѣшки или недостат-
“ ки да ни извинать, знающе какъ они сж сдѣдствїе на велика-та по-
спѣшность ” 1).

1) Предисловіе стр. II.

Колко-то за правописаніе-то що употребилъ сочинитель-тъ въ Българскыя-тъ языкъ на тѣхъ грамматикъ, жално ны е да кажемъ че вообще то въ много страны не е ни правилно ни редовно, а особливо за членъ мъжескый единственно употребилъ а (предметъ-а гласъ-а, второй-а, третій-а, а (множественно те (читатели-те, учители-те), кое-то не е право. Добро бы было да ся склонять на-сетиѣ напи-ти учени да приѣмнѣхъ редовно едно общо правописаніе, кое-то слѣдъ едно критическо изслѣдование было бы ся доказало за най-правилно и основателно, а не да си стои сѣкы упорно въ навѣкъ-тъ, и така да имамы въ языкъ-тъ си 77 различнымъ правописаніи.

въ Цариградъ 15 Декемвриа 1859.

Сочинитель-тъ

Г. Бръстѣвъ пчѣ.